

Dan Millman

Zákony *Ducha*

[Cesta k životnímu cíli]

eminent

EMINENT

Dan Millman
Zákony Ducha

OD DANA MILLMANA
V NAKLADATELSTVÍ EMINENT
VYŠLO

ČÍSLA ŽIVOTA

NEVŠEDNÍ OKAMŽIKY

Doporučené internetové adresy

www.eminent.cz

www.regencrace.cz

Dan Millman

Zákony Ducha

Cesta k životnímu cíli

Eminent 2004

©Dan Millman, 1995
Translation © Věra Pourová, 2004
Illustrations © Pavlína Brzáková, 2004
© Eminent, 2004

ISBN 80-7281-153-3

*Existuje záhada, kterou mnozí nazývají Bůh,
a ta se projevuje jakožto univerzální Láska,
jako soubor zákonů, jako veliký proces.*

*Tento proces funguje prostřednictvím
jednoho každého z nás, prostřednictvím nás všech,
a je dokonalý*

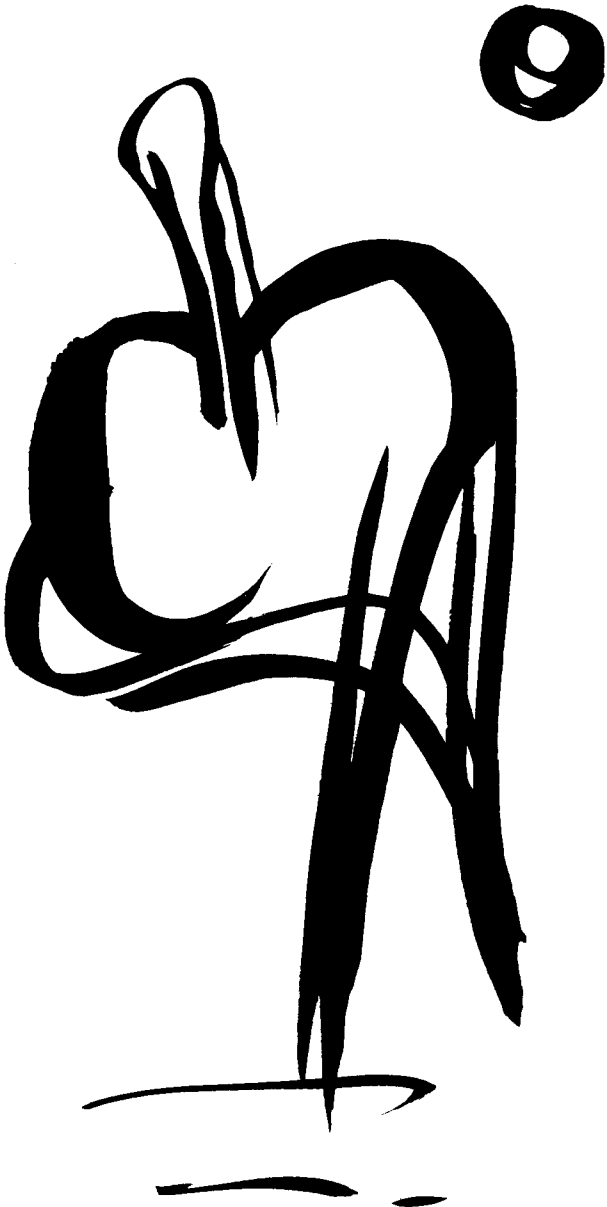
*Když tuto základní pravdu
na cestě vlastním životem rozpoznáme,
shledáme, že ať už vykročíme kterýmkoliv směrem,
vždycky se nám pod nohama zjeví stezka.*

Slovo čtenářům

*Knihy, které vydáváme,
jsou našim příspěvkem
k budování světa založeného
ani ne tak na soutěži jako spíše na spolupráci,
spíše na potvrzení lidského Ducha
nežli na pochybách o vlastní osobě
a rovněž na jistotě,
že veškeré lidstvo je vzájemně propojeno.
Dali jsme si za cíl dotknout se co největšího množství životů
poselstvím naděje v lepší svět.*

HAL A LINDA KRAMEROVI, NAKLADATELÉ

OBSAH

Poděkování.....	13
Předmluva.....	17
Úvod: Setkání s Moudrou v horách.....	21
Zákon rovnováhy.....	31
Zákon volby.....	38
Zákon postupu.....	47
Zákon přítomnosti.....	55
Zákon soucítění.....	62
Zákon víry.....	71
Zákon očekávání.....	79
Zákon celistvosti.....	87
Zákon činnosti.....	95
Zákon cyklů.....	103
Zákon vzdávání se.....	109
Zákon jednoty.....	119
Doslov: Moudrá a její sbohem.....	129

Poděkování

*Používám nejen mozek, který mám,
ale všechny, jež si mohu vypůjčit.*

WOODROW WILSON

Kniha sice nese na deskách jméno autora, avšak představuje výsledek úsilí celého pracovního týmu. Já jsem si vypůjčoval z bohatství několika talentovaných profesionálů a přátel, a rád bych tedy touto cestou vzdal díky své redaktorce, literární sochařce Nancy Carletonové; svému kamarádovi a kolegovi spisovateli Dougu Childrensovi; své vydavatelce Lindě Kramerové a všem zaměstnancům nakladatelské firmy H. J. Kramer. Mé uznání náleží rovněž Dicku Shuettgemu, Jimu Marinovi a Stanovi Shoptaughovi i Peteru Russellovi, Holly Deméové, Jerrymu Gregoirovi, Davidu Kayovi, Jasonovi Seeberovi, Wesi Tablerovi, Fredu Taubovi, Beth Wilsonové a mnoha jiným, kteří svým způsobem napomohli zrození této knihy. A konečně má nejhlubší vděčnost patří členům mé rodiny, to za jejich podporu a pochopení, a stále se rozrůstající rodině mých čtenářů, kteří mě povzbuzují, abych ve psaní pokračoval.

Předmluva

*Lidi nemůžeme naučit ničemu;
dá se jim pouze pomoci,
aby všechno objevili ve svém nitru.*
GALILEO GALILEI

Jakým nejdůležitějším pravidlům, jež v životě platí, jsem se naučil? Před několika lety jsem si tuto otázku položil i já sám. Od té doby mi čas a zkušenost poskytly odpověď i příležitost k hlubokému vhledu a porozumění, což vedlo k napsání *Zákonů Ducha*.

Zákony Ducha náleží každému z nás. Jsou k nalezení v našich srdcích a spočívají v srdci každého náboženství, kultury a morálního systému. Jedna z metod, které jsem používal, abych k těmto univerzálním zákonům mohl dospět, byla vymezena otázkou: „Kdybych se v horách setkal se svým vyšším já a ono by na sebe vzalo podobu moudré bytosti, čemu by mě tato bytost naučila?“ Tato otázka otevírá zřídlo moudrosti, kterou v sobě nosíme my všichni.

Všechny cesty jsou pravdivé, ale ne všechny jsou skutečné. V *Zákonech Ducha* představuji duchovní zákony, jež v životě platí, prostřednictvím několika rozhovorů a zážitků se smyšlenou moudrou bytostí - se ženou obdařenou výjimečnou laskavostí a pochopením, která se díky živoucímu snění učí od světa přírody.

Na rozdíl od mých předchozích dobrodružství, jež se vyznačovala značným rozsahem, je tato kniha spíše než románu blíže podobností. Archetypální postava horského mudrce dodává těmto prostým, leč mocným pravdám rozměr skutečnosti, a to skutečnosti niterné, hluboce emocionální. Jelikož mě ta moudrá bytost vede po horských stezkách, zvu své čtenáře, aby putovali se mnou a prozkoumali ty nejpoučnější ze zákonů, jejichž zvládnutí je nám na klikatých cestách života předurčeno osudem. Tyto zákony mi rozšířily obzor a daly mi do ruky nástroj, abych jím změnil směr svého života. Doufám a věřím, že totéž poskytnou i vám.

Dan Millman
jaro 1995

Úvod

Setkání s Moudrou v horách

*Budeme tak spolu sedět,
hora a já,
dokud ta hora horou zůstane.
LiPo*

Během let jsem se kvůli svému zdraví i pro radost často vydával na výlety do divočiny, jež ležela kousek od mého domova - nahoru jsem chodíval po uzoučkých jeleních stezkách a dolů jsem se spouštěl po zalesněných úbočích kopců porostlých duby, borovicemi a planikami a občas jsem dovolil nějaké nahodilé pohnutce, aby mě podél hor zavedla až na pobřeží.

Při jedné takové příležitosti, která se mi naskytla před několika lety, když má rodina odjela na delší víkend pryč, jsem vstal ještě před úsvitem a vyrazil. Plán jsem žádný neměl, jen mi bylo jasné, že chci beze spěchu vylézt nahoru a prozkoumat nějakou novou krajinu. V těchto horách, ačkoliv neměřily víc než pár tisíc stop, bylo stále dost výšin i údolí, jež mi pomáhaly ztratit z dohledu civilizaci, a když jsem si představil, že se nacházím na stovky mil odevšad, vyvolávaly ve mně pocit tajemství, pocit zázraku.

Hory se svými vrcholy a údolíčky táhnoucími se do dálky byly odrazem mého vlastního niterného života. Tou dobou jsem se cítil ztracený v údolí plném stínů pochybnosti. Můj život zaplul do vyjetých kolejí běžné rutiny. Takže onoho kon-

krétního rána jsem si vzal s sebou do kopců nevyslovenou touhu po vzrušení, po hlubokém pochopení, po změně. Už zanedlouho jsem měl objevit, jak pravdivé je úsloví *Dávej si pozor na to, co žádáš - mohl bys to i dostat*.

Toho rána táhla od pobřeží nízko po nebi mračna, aby se usadila přímo nad divočinou, a poté co jsem vyšplhal o něco výš, ocitl jsem se v úzlabině mezi vršky zahalené do mlhy tak husté, že jsem nedohlédl dál než na několik málo stop před sebe. Vzduch se ochladil a ztěžkl; netrvalo dlouho a já jsem ztratil jakýkoli pojem o směru. Z hloubky pod sebou jsem zaslechl zvuk potoka, a tak jsem ho nechal za zády a řekl jsem si, že se pokusím z toho údolí zavaleného mlhou vyšplhat někam nahoru.

Brzy jsem se dostal na plošinu choulící se těsně nad příkrým srázem pod korunami jakýchsi prastarých dubů. Čistě náhodou se mi podařilo dojít na tu plošinu z jediného možného úhlu, z něhož byla přístupná: po uzoučké stezce zaříznuté do stěny z omletých kamenů. Když jsem se kolem jednoho z těch masivních balvanů dral nahoru, mlžný opar se rozplynul, aby mým očím odhalil, že přede mnou stojí maličká chata. Přistoupil jsem k ní a zlehka zaťukal na dveře.

K mému překvapení se zevnitř ozval zvučný hlas, v němž zazvonila nečekaná vroucnost, jako bych byl dlouho očekávaným hostem: „Pojď dál, Poutníku, pojď dál!“ A tak jsem se odchýlil z vyšlapané cesty svého života, otevřel jsem dveře a uvnitř našel Moudrou, jak tam klidně sedí a usmívá se na mě. Z důvodu, který jsem nechápal, mi na rukou naskočila husí kůže.

S grácií kočkovité šelmy, vzpřímená, a přece uvolněná, seděla vyrovnaně na polštáři z listů na podlaze z udusané hlíny. Na sobě měla zelenou tuniku. Nejspíš si myslí, že je v Sherwoodském lese, napadlo mě.

Mou pozornost upoutaly její oči: byly mandlového tvaru, odstínu lískových oříšků zbarvených paprsky slunce, které sem zářilo škvírou ve zdi - byly to oči jako šperky zasazené do hlad-

lé olivové pokožky, do tváře korunované nakrátko střiženou kšticí hnědých vlasů, jež nevypovídala nic bližšího o jejím věku, rase či příslušnosti k nějaké kultuře. Zdálo se, že ji obklopuje zřetelné energetické pole, což jsem ovšem přičítal hře světél.

Začal jsem se cítit podivně dezorientován. Ztratil jsem pojem o čase i o prostoru: mám snad kolem sebe původní deštný prales, horské úbočí shakespearovské Anglie, skotskou Vysočinu nebo třeba horu, jež se tyčí nad čínskými nesmrtelnými božstvy?

„Je to už dlouho, co jsem měla nějakou návštěvu," řekla. „Jsem ráda, že jsi přišel, protože je toho hodně, oč se s tebou můžu rozdělit. A taky budu potřebovat tvou pomoc při velice důležitém poslání."

Ztratila snad cestu? Že by potřebovala průvodce? Byl jsem sice zmatený, ale upoutalo to můj zájem, a tak jsem se jen zeptal: „To zní zajímavě."

„Říkala jsem si, že ti to tak bude připadat," odpověděla. „Ale nejdřív ze všeho je potřeba, abys měl nějaký výcvik - abys byl připravený."

„Připravený? Ach, jestli by tohle mělo trvat déle než pár hodin, nejsem si jistý, jestli na to budu mít čas."

„Oba máme více či méně času, než si dokážeš představit," pravila. Zvláštní odpověď! Usoudil jsem, že ta žena bude sice krapet divná, ale neškodná, a proto jsem se rozhodl, že tu hru budu hrát s ní a uvidíme, kam to povede. Pokynula mi, abych se usadil. „Udělej si pohodlí, Poutníku. Víím, proč jsi přišel, a víím i to, že putuješ daleko."

Užuž jsem se jí chystal říci, že jsme teď sotva hodinu od mého domu; potom jsem však pochopil, že nehovoří o trase, kterou jsem urazil od dnešního jitra, ale o dlouhé, klikaté cestě mého života.

Zničehonic mou mysl zaplavily nespočetné představy, dojmy vzešlé z mnoha různých období a kultur. Měl jsem zvláštní pocit, že jsou nějak svázané s ní. Vzápětí mi hlavou bleskla po-

chybnost. Ale samozřejmě, pomyslel jsem si, je to zkrátka jen nějaká ženská, která si tu žije poustevnickým životem, a já hned vidím dobrodružství tam, kde žádné není.

„Kdo jsi?“ zeptal jsem se jí.

„Odras na klidné hladině rybníka,“ pravila. „Paprsek měsíčního svitu v temné noci. Jsem stejně mladá jako jitřní rosa a stejně stará jako sama Země. Všechno je ve mně - a já jsem ve všem. Víc ti, Poutníku, říci nedokážu, poněvadž můj život je stejně záhadný jako tvůj. Jediný rozdíl mezi námi je ten, že já žiji v objetí Ducha, k němuž ty teprve procitáš.“

Zpočátku mě to zbavilo řeči, ale nakonec jsem se otázal: „Jak bych ti měl říkat? Máš nějaké jméno?“

„Jméno?“ Zdálo se, že ji ta otázka skutečně zaskočila. „Měla jsem spousty jmen, stěží už si je všechna dokážu vybavit.“

„No dobrá, tak jak tedy říkáš sama sobě?“

„Samu sebe sotvakdy oslovuji,“ odvětila s úsměvem. A bylo tomu tak.

„Tak odkud tedy pocházíš?“

„Vydala jsem se na cestu z minulosti a z budoucna. Žiji ve věčné přítomnosti. My dva jsme se jeden druhému mnohokrát, mnohokrát ztratili - a stejně tolikrát jsme se zase našli. Pracovala jsem s tebou u staré benzinové pumpy a na Havaji jsem putovala po tvém boku deštným pralesem. Bydlela jsem ve velikých městech. Sedávala jsem u nejvyššího soudu pod klenbami lemovanými stříbrem a zlatem. Víím, jak chutná pohodlí krbu a domova i samota horského kláštera. Dřela jsem na prašných polích, zažila riziko a hojnost velikých činů a pocítila chladné bičování bídy. Kráčela jsem pod vyšperkovanými nebesy hvězd, procházela stíny, jež vrhalo měsíční světlo. Přeputovala jsem moře, vyhrála jsem majetek a zase o něj přišla, zakusila jsem zdraví a chorobu, rozkoš a bolest. A našla jsem poklady, které by ti oslepily zrak: světélkující hedvábí, opály velké jako pěst a třpytné klenoty všech barev - s tebou se však podělím o poklad největší ze všech, o dar, který dáváním narůstá a nikdy neztrácí na kráse.“

Jak tak mluvila, její hlas byl hlasem všeho lidstva, vzlétal v poryvech jako vítr, proháněl se zaprášenými chodbami historie a místy plnými oslnivého světla. „Magie je tady na světě stále živá, Poutníku. Mám v úmyslu podělit se s tebou o tajemství alchymie.“

„Jako třeba o přeměnu olova ve zlato?“

Usmála se. „Hříčky s nerosty, to není nic než triky chemiků. Alchymie, o níž hovořím, dokáže přeměnit základnější prvky tvého života - obavy, zmatek, zájmy a obtíže, které máš - ve zlato svobody a jasnosti, vyrovnanosti a potěchy. Podělím se s tebou o zákony Ducha.“

„Když mluvíš o ‚Duchu‘, máš tím na mysli Boha? Jsi věřící?“ zeptal jsem se jí.

Usmála se. „Nemusím přece věřit v slunce, abych se mohla těšit z tepla, jež mi dává ranní světlo! To světlo je prostě nade všechny pochyby. Takhle já znám Boha. A co se mé víry týče,“ pokračovala hledíc přitom do dále, jako by vzpomínala na minulé časy, „seděla jsem v zářících chrámech izraelitů a pod slavnými kopulemi islámských mešit; klečela jsem v ohromných katedrálách a koupala se ve světle křesťanství; seděla jsem v zapařených lóžích a podávala dál po kruhu dýmku míru; žila jsem jako šaman na pláních Afriky, meditovala v buddhistických svatyních a vdechovala sladké aroma kadidla na březích Gangy. A všude, ve všech náboženstvích, jsem našla téhož Ducha - Boží vůli, která se klene napříč časem, vírou a kulturou - a odhalila přitom univerzální zákony, jež jsou pokladem Božím.“

„Mohla bys mi o těchto zákonech povědět víc?“ otázal jsem se jí.

„Mám to rozhodně v úmyslu,“ odvětila. „V tajemství života funguje svět podle zákonů stejně skutečných, jako je zákon gravitace. Tyto zákony, vetkané do osnovy existence, tyto zákony Ducha, které jsou otiskem primární inteligence světa, určují chod jeho mechaniky: pohyby květin natáčejících se za sluncem i vln, jež se tříští o pobřeží. Vládou pohybem zeměkoule,

ročními obdobími a silami přírody. Jejich písně určují i rytmus galaktického tance."

S obláčkem kouře a s podivným zasyčením se uprostřed kamenného kruhu, jenž byl mezi námi, náhle vznítla hromádka větviček a klestí, jako by se plameny rozhořely samy od sebe. „Tomuhle mě naučil Merlin," zamrkala na mě. I v tomto stavu posvátné hrůzy, v němž jsem se nyní nacházel, si skeptická část mé osobnosti pomyslela: No, kdo ví, možná to byl Merlin, možná nějaký ten chemický podpalovač!

Zatímco pozorovala, jak se tenký sloupek kouře prodírá mezi došky, pokrývajícími střechu chatky, mluvila dál: „Zákony Ducha poukazují na vnitřní řád a inteligenci světa. Překračují rámec pojmů, zvyků a víry. Vytvářejí základnu celé lidské morálky. Jsou neměnné jako pohyby planet a neuplatňují se toliko v rozsahu mechaniky přírody, ale v každíčkém aspektu existence. Mohou tě provést mezi mělčinami a útesy tvého života způsobem, jakým hvězdy a kompas vedly do přístavu námořníky z dávných dob."

Potom dodala: „Určité zákony mají v lidském životě zvláštní význam ve vztahu k praktickým záležitostem. Těmito velikými pravdami se zaobírají náboženské knihy a učení - jsou to prosté, mocné principy, jež nás učí, kterak v tomhle neklidném světě nalézt vnitřní mír. Těm, kdož se budou těmito zákony řídit, se bude dařit a najdou naplnění. Ti, kdož je budou ignorovat nebo jim vzdorovat, mohou počítat s následky, které je na jejich cestě k procitnutí popoženou vpřed, aby jednoho dne mohli ve světle vyššího pochopení dojít klidu."

„Kde ses těmto zákonům naučila?" ptal jsem se dál.

„Sídli v duši každého z nás coby nezměrná pokladnice intuitivní moudrosti. A dají se rovněž rozpoznat kdekoliv ve světě přírody." A pak se najednou čiperně a s grácií zvedla, došla ke dveřím a naznačila mi, abych ji následoval. „Pojď, Poutníku! Ať se nyní hory stanou tvou učebnou!"

Rozhodl jsem se, že si zapamatuji, jakým zákonům mě nejspíš bude učit - jaké že to budou, ty „poklady", o nichž se zde

zmiňovala -, abych se o tyto znalosti mohl podělit se svými dětmi a snad i s ostatními, které to bude zajímat. Ještě jsem si však nezačal uvědomovat jejich plný dosah, moc a magii. Ale přesto jsem chápal, že se nyní chystá něco neobvyklého. Vykročil jsem ze dveří chaty a ocitl jsem se u rozlehlého klidného rybníka, jehož jsem si předtím nevšiml - ležel kousek přede mnou, jen co by kamenem dohodil.

Zákon rovnováhy

Jak najít zlatou střední cestu

*Jestliže je gravitace lepidlem,
které drží svět pohromadě,
pak rovnováha je klíčem
odemykajícím jeho tajemství.
Rovnováha se vztahuje
na naše tělo, mysl a city,
na všechny roviny naší existence.
Je nám připomínkou toho,
že ať už děláme cokoliv,
můžeme to přehnat, anebo to dělat nedostatečně,
a pokud se kyvadlo našeho života či zvyků
vychýlí příliš daleko do jedné strany,
nevyhnutelně
se vzápětí musí zhoupnout na stranu protější.*

*Pokora je stvořena z hlíny.
Vznešenost vytvořily hvězdy.
SRBSKÉ PŘÍSLOVÍ*

„Máme vítr v zádech, takže ona ještě nevnímá naši přítomnost," pravila Moudrá tiše a nasměrovala můj pohled k břehu rybníka, kde stál na jedné noze bílý pták: dokonale udržoval rovnováhu. „Umíš balancovat jako tahle volavka?" zeptala se mě.

„Cože? Tím myslíš, jestli umím stát na jedné noze?"

„Tím myslím, jestli cítíš to, co ta volavka cítí *uvnitř*. Dokážeš i uprostřed každodenních starostí zůstat v klidu?"

„Ano... Možná... Nevím. Vlastně se v jednom kuse pokouším vymyslet, jak se tam či onam dostat."

Zopakovala svou otázku: „Takovouhle vyrovnanost nejspíš moc často nepocítuješ, vid'?"

„No, to je pravda. Myslím, že ne."

„Upřímná odpověď, to je dobrý výchozí bod," řekla Moudrá, když si sedala na slunečný pahorek, z něhož bylo hezky vidět na rybník. „Na chvílku zkus zauvažovat o tom, jakou důležitost má v přirozeném řádu lidského života právě rovnováha. Jsme stvoření, která se vyznačují umírněností: nedovedeme plavat jako ryby, běhat tak hbitě jako gepardi ani toho neuzvedneme tolik co gorily. Máme však veškeré tyto vlastnosti v umírněné míře, v rovnováze."

Moudrá ukázala znovu na sněžnou volavku, která ještě pořád balancovala ve vodě u břehu. „Každé lidské tělo prahne po stavu vnitřní rovnováhy, vnitřního míru, a je-li v tomto stavu, prospívá. Dokážeš teď něco podobného cítit v sobě?“

V okamžiku, kdy mi položila dlaň na prsa, začal jsem vnímat, jak mé tělo prostupuje niterný pocit míru, který uklidňuje i mou mysl. „Teď to cítíš,“ zašeptala.

„Ano.“ Vzdychl jsem blahem.

„Tehle pocit vyrovnanosti ti bude orientačním bodem. Díky němu si budeš lépe uvědomovat stavy nerovnováhy, které v běžném životě zakoušíš, a nebudeš k nim tak shovívavý.“

„Jakým způsobem to má fungovat?“

„No, určitě chápeš, jak je marné radit člověku, jenž pociťuje napětí, aby se uvolnil, když neví, jak vlastně by se měl ve stavu uvolnění cítit. Ale jakmile jednou zažije bytostné, hluboké uvolnění, získá orientační bod. Snáze postřehne, kdy v něm vzniká napětí, a dokáže proto podniknout jisté kroky, aby ono napětí odstranil. A když jednou zjistíš, jak chutná pocit opravdové rovnováhy, začneš vnímat vyšinutí z rovnováhy ve *všech* sférách vlastního života. To ti poslouží jako automatický signál, že se máš vrátit do tohoto místa, které leží uprostřed. Tím, že budeš registrovat své nerovnovážné stavy, uplatníš zákon rovnováhy.“

„To je to tak prosté?“

Zasmála se. „Je to velice prosté, ale ne vždycky jednoduché, poněvadž ať už jsi zvyklý na jakýkoli tělesný nebo citový stav - a může se jednat i o napětí nebo výjimečnou nevyváženost -, bude ti právě tehle stav připadat normální. To, co mnozí označují jako neurózu, je ve skutečnosti nevyváženost či zveličování myšlenek, podnětů nebo emocí, které čas od času pociťujeme my všichni.“

„Jak tedy můžu dospět k opravdové rovnováze?“

Vodní hladinu rozčeřila ryba: kolem jejího zrcadlového obrazu se rozběhly kruhy. A Moudrá pronesla: „Odeber se na to klidné místo, k tomu tichému rybníku, který v sobě nosíš. Dívej

„! Naslouchej! Věnuj pozornost jakékoli vlnce, jež se ti rozbíhá po těle nebo po životě v důsledku toho, že děláš v nějakém směru *příliš mnoho* nebo *příliš málo* - a může se jednat o jídlo, pití, cvičení, práci či komunikaci.“

Když jsem to zvažoval, vyvstala mi v mysli další otázka: „Ale v dnešním světě to chodí tak, že pokud veškerou tu energii věnuji vhlížení do svého nitra a hledání rovnováhy a vyrovnanosti, může to působit jako sebestřednost.“

Moudrá se usmála a pokynula mi, abych se s ní vydal kolem rybníka. „Spousta lidí si plete sebestřednost se sobectvím,“ řekla. „Jakmile však jednou nalezneš rovnováhu, dospěješ také k vnitřnímu klidu a vnitřní síle, což ti umožní udělat ve světě skutečné změny.“

Naklonila se a zdvihla ze země tenkou rovnou větev, dlouhou několik stop, a vybalancovala ji na jediném prstě. Haluz stála zpočátku naprosto rovně, potom se začala maličko vychylovat tu na jednu, tu na druhou stranu, mírně se kývala dopředu a dozadu. „Touhy a náklonnost tě táhnou vpřed,“ řekla. „Strach, vzdor a nechuť k něčemu tě táhnou nazpátek. Extrémy jakéhokoli druhu, třeba i to, že se tvrdošijně přidržuješ nějakého aspektu, to tě může vykolejit, vychýlit z toho rovnovážného bodu, který příkládá stejnou váhu všem stránkám každého problému. Rozumíš?“

„Myslím, že ano, ale jistý si tím nejsem,“ odpověděl jsem.

„Dobře! To znamená, že jsi připraven začít se učit.“

Šli jsme stezkou dál a já jsem si všiml, že Moudrá našlapuje na spadané větve tak zlehka, že sotva slyším zvuk jejích kroků - její vlastní stav rovnováhy byl dokonalý. „Stejně jako všechny ostatní zákony, o něž se s tebou míním podělit,“ pokračovala, „platí i v případě zákona rovnováhy, že nejde jenom o filozofii, ale o způsob života, který lze velmi prakticky uplatnit.“ Když postřehla můj nechápavý pohled, sebrala kámen, podala mi ho a ukázala na zakrslou borovici asi třicet stop před námi. „Vidíš támhleten kmen stromu? Schválně: jestlipak ho tím kamenem trefíš!“

Nadechl jsem se, zamířil a hodil. Vedle - kámen minul borovicí o pár stop nalevo. Podala mi další. Hodil jsem ještě jednou a tentokrát o něco přesněji, ale pořád jsem házel moc doleva od středu. Vzápětí mi strčila do ruky další čtyři valouny, podívala se mi do očí a pomaloučku pronesla: „Je důležité, abys jedním z těch kamenů ten strom zasáhl.“ Nechápal jsem, proč že to má být tak důležité, ale věděl jsem, co tím chce říci. Cítil jsem, jak se mi zrychlil tep.

„Uplatni zákon rovnováhy!“ připomněla mi.

„Jak?“

„Už jsem ti povídala, že když jsi vyveden z rovnováhy, připadá ti to normální. A kvůli tomu se neustále nakláníš na stranu, na kterou jsi zvyklý. Nejrychlejší způsob, jak najít střed, je tudíž přehnat to opačným směrem: *záměrně* to zkusit jinak, než jak to děláš obvykle. Takže když například mluvíš příliš překotně nebo příliš tiše, a lidé ti tím pádem nerozumějí, je zapotřebí, abys zcela *záměrně* hovořil tak, že ti to bude připadat ‚moc pomalé‘ nebo ‚moc hlasité‘.“

„A protože jsem zrovna hodil moc nalevo,“ řekl jsem, „měl bych teď hodit hodně napravo. Je to tak?“

„Ano,“ řekla.

„Vtip je v tom, že mi zbývají už jenom čtyři poslední pokusy. Nechci ten strom minout *ani* nalevo, *ani* napravo, ale chci se do něho strefit.“

„Vím jistě, že se ti to povede. Ale pokud si jednou vyzkoušíš, jak vypadá výkyv na obě strany, daleko snáze se ti bude hledat střed, a to jak v případě, že budeš házet po stromech, tak i při jakékoli jiné činnosti.“

„Rozumím,“ řekl jsem.

„Porozumění, to je *konání*,“ odvětila a ukázala na kmen stromu.

Sice jsem měl jisté pochyby, ale byl jsem ochoten to vyzkoušet, a tak jsem *záměrně* zamířil doprava; ke svému úžasu jsem strom opět minul nalevo.

„Tak vidíš,“ pravila Moudrá. „Jsi zvyklý na to, co děláš ob-

vykle, na to, co pociťuješ jako normální stav, a tak jsi ten hod zkorigoval nedostatečně. Právě tohle je důvod, proč je tak obtížné změnit jakýkoli návyk a proč se mnoho lidí učí tak pomalu. Tentokrát to zkus s větší odvahou! Ujistí se, že příští dva hody půjdou napravo od toho stromu!"

A já jsem se ujistil velmi důkladně: první kámen letěl asi yard napravo od cíle a druhý jakbysmet. „Už mi zbývá jen poslední pokus," pravil jsem nervózně.

„Zákon rovnováhy ti pomůže," řekla. „A já také." Vedla mě ke stromu stále blíže, dokud jsem nestanul pouhých pět stop od něho. „Nikdo přece netvrdí, že si musíš takhle ztěžovat život," dodala s úsměvem. „Když se ti zdá, že jsi moc daleko, popojdi o kousek blíže!"

Zasmál jsem se a trefil jsem kmen přímo doprostřed.

Jak jsme pak šli dál po břehu rybníka, Moudrá promluvila o dalším aspektu tohoto zákona. „Rovnováha má svůj počátek v dýchání," řekla. „Nádech a výdech tvoří základní životní rytmus. Nadechuješ se a s tím vdechem nalézáš inspiraci, zdroj života; vydechuješ a dostává se ti uvolnění. Nádech a výdech - zrození a smrt s každým pohybem plic."

Potom pokračovala: „A teď se pokus vnímat svůj dech. Všimni si jedné věci: jakmile se rytmus tvého dechu vychýlí z rovnováhy, tvoje pocity ho napodobí. Když tedy cítíš vztek, přijmi ho se vším všudy a uklidni si dech, vyrovnej ho. Když cítíš smutek, něžně ho vezmi do náručí a uveď do rovnováhy dech. Pociťuješ-li strach, smíř se s ním a nadechni se z plných plic, abys našel rovnováhu.

Když vydechuješ, dáváš; když se nadechuješ, přijímáš. Přijímáš-li víc, než dáváš, vnímáš tuto nerovnováhu coby potřebu udělat na oplátku totéž a uzavřít kruh toho vztahu. Jestliže víc dáváš, než dostáváš, cítíš se vyčerpaný a nakonec už ani nemáš co dát."

„Četl jsem o svatých, kteří dávali mnoho a oplátkou dostali pramálo."

„Tak se to může jevit, ale takovéto bytosti zakoušejí hojnost

lásky, radosti a vděčnosti," odpověděla. „Zákon rovnováhy nám zaručuje, že tomu, kdo dává svobodně, v duchu lásky a štědrosti, se dostane hojnosti."

Jak jsme tak kráčeli jelení stopou vzhůru po úbočí vršků, vybavilo se mi to, co řekla hned v prvním okamžiku, kdy jsme se potkali. „Předtím jsi povídala, že ode mne potřebuješ, abych ti pomohl při nějakém poslání," řekl jsem.

„Tohle je tvá příprava," připomněla mi. „Nejprve se nauč tu volavčí lekci. Najdi rovnováhu v životě i ve všem ostatním. Respektuj tenhle zákon a kráčeť ve stopách moudrých. Prozkoumej hranice lidské zkušenosti, ale jelikož obvyklé krajnosti vedou ke vzniku stresu, pokaždé se vrať ke zlatému středu - ke střední cestě. Snaž se, aby tvé činy i slova plynuly vpřed mírně, jako když se střídají roční období. Vyjdeš-li z tohoto stavu vnitřní rovnováhy, nalezneš jasnost a mír."

Když se slova Moudré rozplynula do ticha a my jsme vykročili dál po cestě do kopců, ještě naposledy jsem se ohlédl po volavce, jež pořád poklidně balancovala ve vodě u břehu rybníka.

Zákon volby

Jak znovu získat vlastní moc

*Jsme nejen obtěžkáni, ale i požehnáni
velikou zodpovědností svobodné vůle
- moci volit.*

*Naše budoucnost je z větší části předurčena
volbou, kterou děláme nyní.*

*Okolnosti nemůžeme vždycky držet pod kontrolou,
ale můžeme volit a také volíme,
jaká bude naše odpovědná to,
co před námi vyvstává.*

*Tím, že znovu nabudeme moci volit,
nalézáme odvahu žít v tomto světě
plným životem.*

*Po svých a bezstarostně vydal jsem se na cestu.
Zdravý, svobodný, svět před sebou...
Ta dlouhá hnědá stezka mě povede,
kam jen budu chtít.*

WALT WHITMAN

Zrcadlová hladina rybníka, lesknoucí se jako naleštěné sklo, se nám postupně vzdalovala, až nakonec zmizela; to už jsme vyšplhali na nevelkou vyvýšeninu. Chvilku poté se stezka začala rozšiřovat a pak se rozdělila do tří směrů. „Teď buď chvíli vůdcem ty," pravila Moudrá.

„Jenomže já nevím, kam jdeme!"

Pohlédla na mě a usmála se. „Takovéhle přesvědčení je sice zajímavé, Poutníku, ale já myslím, že vždycky víš, kam jdeš, ať už jsi si toho vědom, nebo nikoliv. Takže kterou cestu vyberes?"

„Bude v tom nějaký rozdíl?"

„Myslíš ve výsledku? Vůbec ne," odpověděla. „Všechny cesty vedou nakonec ke stejnému cíli. Avšak jedna z těchto stezek třeba vede do zeleného údolíčka, druhá na skalnatý vrchol a ta třetí do temného lesa. Nemůžeš si být jist, kam která cesta ústí - a přesto musíš volit."

Usmál jsem se na ni. „Začínám mít dojem, že směřuješ k nějaké pointě."

„Vyber si cestu. Potom si promluvíme.“

„Dobrá. Pak tedy pojďme tudy,“ řekl jsem a ukázal na jednu z cest.

„No tak!“ pronesla, jako by mě neslyšela. „Vybereš si už?“

„Vždyť už jsem volil! Vybral jsem si tu prostřední cestu.“

A ona znovu promluvila, jako by se jí k uším můj hlas vůbec nedonesl: „Náš společný čas je omezen, Poutníku. Navrhuji, abys už volil, ať se můžeme vydat dál.“

„Ale já...“ Potom jsem najednou pochopil a vykročil jsem po prostřední z cest.

„Přesně tak! Zákon volby nám říká, že rozhodnutí se nedělají prostřednictvím slov, ale činů.“ Moudrá ukázala na oblohu a zeptala se mě: „Vidíš, jak nad námi pluje ten kondor?“ A když jsem přisvědčil, klekla si a ukázala přímo na pavouka v pavučině. „Stejně jako ten pták vznášející se v oblacích a tenhle drobný pavouček má i většina ostatních stvoření na Zemi jenom nevelkou škálu možností, jak mají volit. Jednají instinktivně a v souladu se svou přirozeností. Ty však disponuješ svobodnou vůlí - silou volit. Tvůj život lze chápat jakožto trénink, jakožto pěstování téhle síly, a tvůj osud je z valné části předurčen volbou, kterou děláš právě nyní.“

Potom pokračovala: „Svobodná vůle značí, že si můžeš vybrat: buď se přidržíš zákonů, jež promlouvají v hloubi tvé intuice, anebo pustiš ze řetězu různé pohnutky, obavy a zvyky, ať si dělají, co jim libo. Jestliže se ve prospěch okamžitého uspokojení někdy vzepřeš vyšší moudrosti nebo si jí nebudeš všimát, následky téhle volby tě nakonec přivedou zpátky k sepětí se zákony Ducha. Jedna volba tě dovede na cestu zalitou sluncem, kdežto jiná k překážkám a zkouškám, které tě posílí a poučí - všechno člověku po svém nějak poslouží.“

„Nedá se říci, že bych měl pokaždé pocít, že jsem si určitý směr v životě vybral sám. Leckdy mi to připadá spíš jako osud.“

„Většinu rozhodnutí ti diktuje vlastní podvědomá moudrost. Tvůj .vnitřní vědoucí' má více informací nežli tvé vědomí, tak-

že se mnohdy stává, že aniž víš proč, přilákáš do svého života lidi nebo zkušenosti, o které vědomě nestojíš, ale kteří přispějí ke tvému nejvyššímu dobru a poučení."

„Ale co třeba ti chudí, zneužívání, hladoví? Chceš mi snad tvrdit, že si tenhle úděl, to utrpení, sami zvolili?"

Moudrá se zastavila a upřela pohled do houstnoucích lesů před námi. „Bolest má mnoho tváří; i zámožný člověk ví, co je to trpět. Jediné, co může člověk udělat, je, že si z určitého okruhu okolností, jež má v dané chvíli k dispozici, vybere tu nejlepší variantu - volbu týkající se života, lásky, služby, spojení s ostatními. Ovšem bez ohledu na to, co ti život servíruje, *ty a jenom ty* musíš volit, jak vnitřně zareaguješ: můžeš se bránit osudu, mít na něj vztek a naříkat si, anebo se k němu dokážeš postavit čelem a sevřeš ho v náručí - a tím vyjdeš vstříc okamžiku."

„A co třeba ti, kteří si vyberou nepohodlí nebo strádání, protože pečují o jiné?"

„Jestliže si ochotně zvolíš variantu, že ve prospěch dětí, milovaných lidí či někoho jiného odsuneš stranou své osobní tužby, vyjadřuješ tím duchovní akt sebeobětování. Cítíš-li se však přitom jako mučedník, je čas celou situaci přehodnotit. Tím, že si na sebe člověk bere příliš velkou zodpovědnost za ostatní, je leckdy připravuje o poučení, o životní lekce, jež mají svůj počátek ve volbě, kterou dotyční učinili. Těm, kdo trpí, je zapotřebí našeho soucítění a podpory, ale pokud za ně neseme jejich břímě, okrádáme je tím o sílu a sebeúctu."

Pak jsme mlčky stoupali po stezce nahoru a já jsem uvažoval o jejích slovech. Znenadání mi hlavou bleskla další myšlenka: „Jsou období, kdy přemítám o různých volbách, které jsem udělal - o svých vztazích, o práci..."

Moudrá mi skočila do řeči: „Až se vrátíš domů, radím ti, abys požádal svou ženu o rozvod."

„Cože? O čem to mluvíš?"

„Proč se nerozvést? Máš tu moc udělat to kdykoliv. Stačí, když zatelefonuješ právníkovi a..."

Nyní zase byla řada na mně, abych ji přerušil: „Tohle bych ale přece nemohl!”

„A to proč?”

„Protože by to způsobilo spoustu bolesti. Mé ženě. Dětem. I mně samotnému. Ve financích by nastal hrozný zmatek. A kromě toho, když jsme se brali, učinil jsem slib. Uzavřel jsem smlouvu. A co děti - jaký bychom jim tím dali příklad?!”

„Takže jsi v pasti!” řekla.

„V žádné pasti nejsem!”

„No, rozhodně to vypadá, jako bys byl,” pronesla lehkým tónem. „Uvedl jsi mi tady řadu důvodů - a jsem přesvědčena, že to byly velice dobré důvody -, proč o rozvod požádat nemůžeš. Ale teprve až znovu získáš sílu svůj vztah ukončit, dokážeš se mu plně odevzdat. Teprve tehdy si dokážeš se vši vášní *zvolit*, že zůstaneš ženatý, místo abys v manželství ‚musel’ setrvat, ať už z kteréhokoliv důvodu. Chápeš to?”

„Ano,” odpověděl jsem s úsměvem. „Myslím, že ano.”

„A nemluvím teď jenom o vztazích,” řekla. „Tohle se týká i tvé práce, tvých přátel, místa, kde žiješ, a tvého života.”

„Tomu nerozumím.”

„Stejně jako se někteří lidé, kteří zapomněli, že disponují možnostmi volit, cítí být polapeni ve vztahu, jiní zase mají pocit, že je polapil život, okolnosti. A všechno musí být pro ně nesmírně bolestné, dokud v sobě neseberou vůli, kuráž a sebeúctu, aby volili nanovo.”

Pak ještě pokračovala: „Dokud si neuvědomíš, že máš tu moc říci ne, nikdy nedokážeš říci skutečně ano. Svým vztahům. Své práci. Svému životu. Čemukoliv. *Nemusíš* čekat, abys udělal pozitivní, posilující změny. *Nemusíš* chodit do školy, *nemusíš* chodit do zaměstnání, *nemusíš* jít do války, *nemusíš* se ženit ani mít děti ani se chovat podle toho, co od tebe očekávají nebo po čem touží jiní. *Nemusíš* vůbec nic. Jenom rozpoznat, že každý čin nebo každá nečinnost má své důsledky a že tvá ochota tyhle důsledky přijmout ti dává sílu a svobodu, aby sis zvolil, kdo jsi, kde jsi a co uděláš. V tom okamžiku se život mění z povin-

nosti v požehnanou možnost. A právě v tom okamžiku se dějí zázraky."

Cesta, kterou jsem vybral, nás zavedla hluboko do lesa, pod hustý baldachýn voňavých stromů. Na tomto chráněném místě, kde nám nad hlavou jen vítr ševalil ve větvích, Moudrá vyřkla svá poslední slova o zákonu volby.

„Když si uvědomíš, že máš tu moc volit a v kterékoli chvíli změnit směr, jímž se ubíráš, aniž by se tě týkaly nějaké ideály nebo tlaky zvnějšku, bude to, jako by ses po dlouhém ponoření do mořských hlubin vymrštil nad hladinu. Tato moc tě může opojit, jelikož poznáš, že pro tvou současnou situaci existují lákavé alternativy. Možná začneš mít pocit, že toužíš změnit svůj vztah, kariéru nebo jakoukoli jinou oblast svého života, jež ti připadá obtížná či deprimující. Je možné, že před tebou vystanou nové volby, které budou vhodné a leckdy i dávno potřebné, ale hrdinství volby často spočívá v tom, že převezmeš zodpovědnost za to, kde jsi právě nyní, a zcela záměrně a v plném rozsahu, s větším zaujetím a vášní se na ní budeš podílet."

A Moudrá mluvila dál: „A čím více si budeš vážit zákona volby, tím více se ve tvém životě prosadí jasný záměr, *budeš svůj život vytvářet* - a místo abys hloubal nad tím, zda jdeš po správné cestě a s tou pravou osobou anebo zda se věnuješ té pravé práci, každíčkový den si díky volbě prožiješ, a to ve vší plnosti."

Jak jsem tak uvažoval o rozmanitých volbách, které se vyskytly v mém životě, a o tom, co mi přinesly, pomyslel jsem přitom i na práci a na rodinu, což mi připomnělo domov, z něhož jsem skoro před osmi hodinami odešel. Přistihl jsem se, že říkám: „Jsem ti velmi vděčný za to, cos mi ukázala, ale už bych se měl raději vrátit domů. Ještě musím udělat kolem domu pár drobností."

Pokrčila rameny. „Volba, to znamená vzdát se toho, co chceš, ve prospěch něčeho jiného, po čem toužíš víc. Je to tvůj život - klidně si jdi, kdykoli se ti zachce."

Napůl jsem očekával, že se mě pokusí přesvědčit, abych ještě zůstal, a její netečnost mě poněkud zaskočila. Měl jsem zvláštní pocit, že jestli odejdu, cesta zpátky mi už zůstane uzavřená. „Já... Myslím, že ještě chvíli ale zůstat můžu," odpověděl jsem.

„Moc přesvědčeně to nezní."

„Kdepak, jsem si tím jistý. *Chci* zůstat. Jenom jsem nečekal, že budu pryč takhle dlouho, a měl jsem nějaké plány."

Moudrá se pouze usmála, jako by mě znala lépe než já sám, což bylo docela dobře možné.

Když se stromy rozestoupily před mocnou rozlohou úbočí hory, mým očím se naskytlo široké panoráma, jež odpovídalo mému rozšiřujícímu se vědomí. Náhle mě napadlo, jak je divné, že nevidím žádný z těch povědomých domů ani žádné město v dáli. Avšak tady, s touhle ženou, s touhle *bytostí*, jsem cítil, jako bych se nacházel v jiném světě, v jiné říši, a pokud jsem to správně chápal, plynutí času nebylo v mém všednodenním světě nic nežli pouhé mrknutí oka. „Pojďme tedy dál," řekla Moudrá, jež už se otočila, aby se vydala po stále strmější cestě.

Zákon postupu

Jak brát život krok za krokem

*Postup přetváří každou cestu
v sérii malých krůčků,
které děláme jeden po druhém,
abychom dosáhli jakéhokoliv cíle.
Postup se klene přes propast času,
učí člověka trpělivosti,
spočívá na pevných základech
pečlivé přípravy a
ztělesňuje víru
v naše rozvíjející se možnosti.*

*K nebetyčným výšinám
se dostáváme
po točitém schodišti.
FRANCIS BACON*

Stezka stoupala vzhůru tak prudce, že jsem měl pocit, jako bychom k vrcholu hory stoupali po příkrém schodišti. Ačkoliv jsem byl na túry zvyklý, na tomhle svahu jsem cítil, jak se mi srdce rozbušilo rychleji a začínám lapat po dechu. Nicméně na Moudrou ten výstup zřejmě žádné účinky neměl; promluvila bez námahy: „Povšiml sis, jakým způsobem tato horská stezka zrcadlí cesty života? Den co den takhle šplháme ke svému cíli.“

„Cesty jsem si nevšiml,“ odpověděl jsem s mocným supěním a zvedl jsem pohled k vrcholu. „Všiml jsem si ovšem, že ten vrchol jako by se nepřiblížil ani o kousek.“

„Když se člověk soustředí pouze na konec cesty, začne mít dojem, že dovršení je věčně v nedohlednu. Právě tohle vede mnohé k tomu, aby ve chvíli, kdy před nimi vyvstanou nějaké překážky anebo cesta začne příkře stoupat, nechali svůj cíl plavat. Sám víš, že počátkem cesty je jediný krok, jenomže musíš udělat i krok druhý a třetí - tolik kroků, kolika je k dosažení místa určení třeba. Zákon postupu,“ pravila Moudrá, „je způsob, jímž nás příroda ujišťuje, že dokážeme dosáhnout téměř

každého cíle, ať už je jakkoliv vysoký, pokud si ho rozložíme na malé, bezpečné krůčky."

„To mi připadá dost všední."

„Je to *úplně* všední," přitakala. „A právě z toho důvodu to někteří lidé přehlížejí."

„Řekla jsi, že když děláme menší kroky, můžeme dosáhnout téměř každého cíle."

„Víš," pronesla s úsměvem, „propast nadvakrát přeskočit nemůžeš. Můžeš zato jinou věc: použít postup skládající se z jednotlivých kroků, aby ses na ten přeskok připravil. A jelikož nyní nemám žádnou propast po ruce..." Moudrá zdvihla kámen, podala mi ho a ukázala na dub, který stál asi dvacet yardů od nás. „Myslíš, že dokážeš trefit ten kmen?"

„Cože? Ze šedesáti stop? Tak o tom tedy vážně pochybuji. I kdybych nejprve zamířil nalevo, potom napravo, je to zkrátka moc daleko."

„No dobrá," odvětila a vedla mě rovnou ke stromu, dokud se před námi nevynořil. „A co teď?"

„Teď se do něj pochopitelně trefím."

„Udělej to tedy."

A tak jsem to udělal, načež mě poodstrčila o stopu dál od stromu, podala mi další kus kamene a řekla: „Ještě jednou." A tímto způsobem, to znamená, že jsem pokaždé ustoupil o stopu nazpátek, se mi podařilo uspět při každém hodu, až jsem nakonec stanul asi dvanáct yardů od cíle a minul jsem. „Popojdi o stopu dopředu a hoď znovu," řekla. Můj kámen trefil rovnou do černého. Pak jsme dál postupovali směrem dozadu, dokud jsem na šestnácti yardech neminul cíl dvakrát, nepořádkem o stopu vpřed a znovu nezasáhl terč. Nakonec jsem po několika marných pokusech skutečně trefil strom kamenem ze vzdálenosti dvaceti yardů.

Když jsme potom opět vyšli na příkrou stezku, vyučování pokračovalo. „Vidíš, jak tenhle zákon funguje v každé sféře života? Díky tomu, že si úkol rozložíš na jednotlivé zvladatelné kroky, nemusíš čekat na úspěch, který se dostavuje na samém

konci putování - vždyť vytváříš sérii drobných úspěchů po celou cestu!"

Dorazili jsme k širokému potoku, jenž zmohutněl po jarních deštích. Moudrá ho překročila jako první, zlehka kladouc chodidla na klikatou cestičku z nášlapných kamenů. Vydal jsem se za ní. Přeskakoval jsem z jednoho placáku na druhý. Když jsem spatřil dva blízko sebe, rychle jsem se rozhodl a skočil na ten vzdálenější, špatně jsem si však skok vyměřil, uklouzl po mechu a skončil v potoce. Moudrá se ani nesnažila potlačit široký úsměv a napřáhla ruku. „A takhle to dopadá, když při jakémkoli postupu, i kdyby šlo třeba jen o přecházení potoka, nějaký krok vynecháš: dříve či později se pořádně zmácháš!"

Cesta se začala rozšiřovat, a mohli jsme kráčet bok po boku. Netrvalo dlouho - právě tak dlouho, aby mi skoro uschly šaty - a došli jsme k bahnitému močálu. Rozhlédl jsem se vpravo i vlevo po nějaké cestě, po níž by se dal obejít, ale stěny toho údolíčka byly z obou stran hodně strmé. Moudrá pohodila hlavou a zasmála se: „Příroda je doopravdy úžasná učitelka! Ví, kdy má se kterou lekcí vyrukovat. Vše v pravý čas!"

„Co tím myslíš?"

„Otevři přece oči!" řekla. „Jak tahle bahnitá stezka odráží tvůj život?"

„Teď právě mi chybí nápověda!"

„Dovol, abych ti to vysvětlila. Stává se ti běžně, že bys na cestě, která se prostírá mezi tebou a tvým cílem, našel červený běhoun?"

„Kdepak. Daleko častěji nacházím bažinu."

„Ano. Cíle, jež stojí za to, si žádají námahu, ochotu riskovat a také něco obětovat. Musíš vytrvat navzdory strachu a pochybnostem; musíš čerpat z vnitřních zdrojů a přerůst člověka, jímž si až dosud byl. Každý nový úkol slouží jako pobídka: setkáváš se s okolnostmi, které tě odrazují, překonáváš nepohodlí, nudu a zklamání - a zjišťuješ, z jakého jsi vlastně těsta."

Když jsme se po kotníky zabořili do bláta, dodala: „To, co tě pohání po bahnitě stezce života stále kupředu, je představa,

kteřá tě inspiruje, aby ses pustil do hledání. Ta tě dokáže táhnout silou magnetu skřze každou mokřinu a bláto. Prvním krokem při každém postupu je tudíž vytyčení směru: je třeba si zvolit cíl, aby ti zářil jako maják."

„Rozhodnout se, za jakým cílem se vydám, to je pro mě lecdy tvrdý oříšek!"

„Víš, tenhle oříšek nerozlouskneš, když budeš čekat na božské vnuknutí, na absolutní jistotu, na mystickou vizi nebo hlas šůry. Neber proto v potaz žádné ideály a zázřaky, nepochybuj o směru, jež sis zvolil, a snaž se nebýt závislý na názoru ostatních, na tom, co bys podle nich udělat měl, či pro změnu neměl. Jdi přímo za tím, co tě přitahuje nebo vzřuřuje nebo inspiruje - za tím, co se nějak dotýká tvého srdce. Ptej se sám sebe, zda ti dotyčný cíl stojí za tu námahu a za ty oběti, které s sebou nese opravdová oddanost věci."

Když jsme si opláchli zablácené nohy a boty, Moudřá mi poskytla další radu: „Pamatuj, Poutníku, že vznešené sny ležící ve vzdálené budoucnosti bývají přetěžkým břemenem, břemenem k neunesení. Nejlepší z cílů jsou nejspíše ty, jichž lze dosáhnout následujícího dne, příští týden, při příštím kroku. Vytvářej si postup, který ti přinese řadu drobnějších úspěchů."

„Řadu drobnějších úspěchů," opakoval jsem si pro sebe, když jsme dál stoupali strží. „Ale co třeba lidé, kterým jako by se podařilo dosáhnout slávy přes noc? Jak to v jejich případech vypadá s postupem?" zeřtal jsem se Moudřé.

„Jakýkoli skutečně úspěšný počín," odvěřila, „to je, jako když se staví dům. Začíná se pevnými základy a pak se trpělivě postupuje, dokud není hotovo. Některé domy a kariéry se vybudují rychle, ale bez stabilních základů; vyhlížejí krásně, ale nevydrží stát dlouho. Když se na tyhle ‚řychlokvašně' úspěchy zadíváš pořádně, zjistíš, že jim zřavidla předcházelo zřřuba deset let perné přířřavy."

„Deset let..." řekl jsem spíš sobě než jí.

„No jen si to nech projít hlavou!" pravila. „Za deset let můžeš dosáhnout prakticky čehokoli. Může z tebe být lékař nebo vě-

dec. Můžeš dosáhnout vysoké úrovně a výkonnosti ve sportu nebo v bojovém umění. Můžeš se stát odborníkem v jakémkoli oboru. Můžeš si nahospodařit majetek či přetvořit vlastní tělo."

„Deset let! To mi ale stejně připadá jako hodně dlouhá doba!"

„Když hledíš před sebe, je to tak, ale při pohledu zpátky ti století z hlediska dějin lidstva připadá jako mžiknutí oka." Znenadání ukázala kamsi nad sebe. „Podívej! Tam nahoru, na vrchol!" Poslechl jsem ji: zdálo se mi, že vrchol je stále ještě daleko. „A teď se ohlédni," řekla. Otočil jsem se, abych přelétl pohledem hory pod námi. „Už jsme ušli pěkný kus cesty - krok za krokem. Celé hodiny jsme rozmlouvali a přitom kráčeli. Kdybych se ti předtím zmínila o tom, že stojíme na začátku, asi bys měl dojem, že to nebude mít konce, ale když se na to podíváš teď..."

Dořekl jsem tu větu místo ní: „Nepřipadá mi to vůbec dlouhé."

Mezi skupinou stromů jsme se prodrali na tmavou, stinnou mýtinu; obloha se nám ztratila z dohledu. Moudrá poklekla a sebrala ze země žalud. „Stejně jako z nevelkého žaludu vyroste obrovitý dub, stejně jako řeka trpělivě vykrajuje z kamene hluboký kaňon, stejně jako jsi z bezbranného miminka vypěl ve zralého muže, stejně tak můžeš a také dosáhneš všeho, po čem toužíš - když uděláš vždycky jen jeden krok zároveň."

„Když to takhle říkáš, zní to tak jednoznačně! Jak si tím můžeš být tak jistá? Koneckonců, i když člověk postupuje krok za krokem, leckdy selže!"

„Na tomto světě máš jen máloco jistého," řekla, „avšak lidé jenom zřídka selhávají - většinou se jenom přestávají snažit." Když jsme zpoza stínu stromů vystoupili pod veliký baldachýn nebe, obrátili jsme se a pohlédli na kopce pod námi; a tehdy Moudrá pronesla poslední slova o zákonu postupu.

„Trvalý úspěch se nedostavuje v několika dramatických chvilkách, ale hodinu po hodině, den za dnem. A když uplyne

nějaký čas, každý postup nutně vyžaduje úpravy: vždyť i cesta se v jednom kuse opravuje! Soustřeď se na to, abys bral život postupně, vždycky jen jeden krok naráz, dokud to nedostaneš pod kůži. Odsuň stranou všechno, co můžeš udělat později. Když se k síle přidá kázeň a trpělivost, promění se ve vytrvalost, která tě ponese přes hory a doly, aby se tvůj záměr mohl dovršit. Míra nadšení ti určuje tempo, ale svého cíle dosáhneš díky vytrvalosti. Postup, trpělivost a vytrvalost jsou klíče, jimiž lze odemknout bránu ke každému cíli. Poklad tě nečeká až na konci putování - odměnou ti bude i postup sám."

Shledali jsme, že stojíme na vrcholku hory. Otřel jsem si pot z obočí a rozhlédl jsem se po úchvatné krajině pod sebou - a ten pohled byl tím sladší, čím víc úsilí mě stál. Podíval jsem se na Moudrou, která právě ukázala na jiný, vyšší horský štít kdesi v dáli a pak ještě na jeden, ještě vzdálenější. „Dosáhneš cíle - a máš před sebou další. To putování nikdy nekončí," pronesla, když jsme se vydali na zpáteční cestu dolů.

Zákon přítomnosti

Jak žít v současné chvíli

*Čas je paradox
prostírající se mezi „minulostí“ a „budoucností“,
které vlastně neexistují nikde -
s výjimkou naší vlastní mysli.*

*Představa o čase je
konvencí myšlení a jazyka,
jedná se o společenskou úmluvu.*

*Pravda je hlubší:
nemáme nic nežli tuto chvíli.*

*Existuje jen jediná možnost,
jak žít někdy šťastně:
základem je prožít si
chvilku po chvilce.*

MARGARET BONNANOVÁ

Cesta dolů nám ubíhala rychleji než předtím výstup k vrcholu, avšak já jsem byl tak pohroužen do myšlenek, že jsem si toho sotva všiml. Kam jdeme? Co budeme dělat příště? Dokážu si zapamatovat, co mi Moudrá povídá? Kdy se vrátím domů? Uvidím ji zítra?

Jakoby v odpověď na mé skryté úvahy řekla: „Zdá se, že jsi nějak roztržitý. Nastal snad tedy ten pravý čas, abychom si pověděli o zákonu přítomnosti. Ano,“ přisvědčila, „*ted'*, to je vždycky ten pravý čas!“ A Moudrá ukázala na kopce pod námi; pak se otázala: „Vidíš, jak slunce osvětluje to pole plné narcisů? Táhle, před tou smaragdově zelenou loukou! Podle mého názoru jsou stejně nádherné jako každé jiné umělecké dílo v kterémkoliv muzeu na světě.“ Mlčky jsme kráčeli dál a ze soumravné oblohy se linuly barvy.

Když jsme o pár minut později obešli povědomou stěnu z balvanů, před našimi zraky se vynořila chata Moudré. Moudrá otevřela dveře z došků a znovu mě pozvala dál. Bez meškání rozdělala oheň. Potom se vztyčila a omluvila se, že se na chvíl-

ku vzdálí - hádal jsem, že kvůli fyzickým potřebám, které jsem já uspokojil už předtím.

Jak minuty uplývaly a ona se stále nevracela, začal jsem se ošívát a uvažoval jsem, kdy se znovu objeví a jak najdu potmě cestu domů - pokud se ovšem dnes v noci domů vůbec vrátím. Říkal jsem si, že tady v kopcích bych mohl vlastně i přenocovat; teplota sice byla nízká, ale o zimě se mluvit nedalo, a moje rodina se nevrátí dřív než v pondělí ráno, tedy za dva dny.

To, co se přihodilo pak, bylo tak bizarní, že jsem začal pochybovat, jestli mi slouží smysly. Namísto Moudré totiž vstoupila do chaty veliká kočka. Vešla dovnitř zcela záměrně, jako by přesně věděla, kam míří. Měla tmavý, lesklý kožíšek; zčásti to byla nejspíš siamka a zčásti... inu, zčásti Moudrá. Říkám to proto, že vzápětí na mě promluvila - ne ústy, ale myslí. Hlas měla jako Moudrá, jenom trochu tlumenější. „Přemýšlel jsi už někdy o tom, jaký paradox je čas?“ zeptala se mě, než si požitkářsky olízla kožíšek na rameni.

Měl jsem dost divný pocit. Odpověděl jsem nahlas: „Nemohu říci, že bych o tom někdy uvažoval. Rozhodně ne od té doby, co jsem naposledy četl nějaký příběh o putování v čase.“

V uších či v mozku se mi opět rozezněl její hlas: „Čas se rozprostírá mezi minulostí a budoucností, které nemají žádný reálný základ. Čas je konvencí myšlení a jazyka, otázka společenské úmluvy.“

„Jinými slovy: čas existuje proto, že to my tvrdíme?“

„Přesně tak,“ zašeptala. „Čas je jako film o našem životě, sestávající z oddělených políček, jež se míhají před objektivem. Každé políčko filmu zachycuje tvou existenci právě tam, kde jsi v současné chvíli, ale ve výsledku se zdá, že se pohybují. Svou mysl sice můžeš vyslat do časoprostoru, kterému říkáš minulost nebo budoucnost, ale žít nedokážeš v jiném okamžiku, než je ten současný.“ Jak to řekla, protáhla se, elegantně se stočila do klubíčka a začala si ošetřovat srst.

Uvažoval jsem o jejích slovech. Kočky jsem měl odjakživa rád, i přes tu atmosféru povznesené nadřazenosti, která je vždy

obklopuje. A přestože by se mohlo zdát, že učit se zákonu přítomnosti od kočky je bláznivé, i tohle mi připadalo zcela normální. Žádná kočka z těch, které jsem kdy poznal, nevěnovala tolik péče otázce minulosti nebo budoucnosti. Kočky, podobně jako nejmoudřejší z mudrců, žijí v každém okamžiku nanovo.

Kočka ke mně zvedla oči - velmi pozorné oči: „Já a příslušníci mého rodu máme přítomnost, jelikož jsme plně přítomné. Tady a teď. Můžeš o sobě říci totéž?“

„Já? No, ano. Já... Někdy mám pocit, že jsem tady. To znamená...“ Nežli jsem to ze sebe vykotal, obrátila pozornost k důležitějším věcem, jako například k můře vznášející se ve světle ohně.

Jako kdybych nepronесl nic pozoruhodného, pokračovala: „To, co jsi udělal dneska dopoledne nebo včera nebo loni, je nyní pryč - zůstalo to jenom ve tvé hlavě. A to, co přijde, to je pouhý sen. Nemáme nic než tuhle chvíli, chápeš?“

„Chápu!“ řekl jsem, aniž bych si byl zcela jistý, co vlastně chápu.

„Ještě jsem neskončila! Dochází ti vůbec, že tvůj pocit uplyvajícího času je pouze řada dojmů a vzpomínek, jež se odehrávají v přítomné chvíli? Lítost nad minulými činy a ději je jen současný dojem, který probíhá právě teď. Obavy z budoucnosti nemají žádný reálný podklad kromě toho, co existuje ve tvé mysli, a to jsou představy, zvuky a pocity. Jinak řečeno: minulost a budoucnost se odehrávají nyní, v okamžiku, kdy si je vytváříš.“

V chabém pokusu získat kousek pevné půdy pod nohama jsem řekl: „Pokud je tedy tohle zákon přítomnosti, připadá mi drobet abstraktní.“

„Abstrakcí je sám čas,“ odpověděla. „Zákon přítomnosti můžeš nicméně uplatnit velice praktickým způsobem: tím, že se zbavíš marné lítosti, starostí a zmatku. Jednoho dne tohle třeba dokážeš. Jako já. A půjde ti to samo od sebe.“

No, to jsem tedy s tou pevnou půdou pod nohama moc nezabudoval, napadlo mě. Tahle číča má zase navrch. A je zřejmé,

že uvádí do praxe to, co hlásá. Potom se mi myšlenky na okamžik zatoulaly a já jsem pohlédl na dveře. Kde je Moudrá? Už dávno měla být zpátky.

„Halóóóó!“ uslyšel jsem kočku a to mě prudce vrátilo do přítomnosti. „Rozumíš už, jak může zákon přítomnosti navždycky změnit tvůj život? To *navždycky* se bude samosebou odehrávat právě teď.“

„Už chápu, jakou má cenu žít v přítomné chvíli,“ odsekl jsem zprudka, abych si uchoval alespoň špetku sebeúcty.

„Vědět a dělat, to nemusí pokaždé znamenat totéž, zejména ve tvém případě,“ předla kočka a vypadala, že je sama se sebou náramně spokojená. „Kdykoli máš nějaký problém, týká se něčeho z minulosti anebo z budoucnosti. Tím, že svým nesnázím věnuješ pozornost a energii, udržuješ je při životě ve své přítomné mysli, necháváš je zadarmo bydlet ve své hlavě. Oproti tomu já jim ze svého dne nedám ani minutu. Život je příliš krátký,“ prohlásila neodvolatelně.

„Inu, děkuji za poučení, Vaše Výsosti,“ řekl jsem. „Už jste domluvila?“

„Ještě zdaleka ne... Ne, dokud doopravdy nepochopíš, že minulost a budoucnost nejsou nic víc než zlozvyky mysli - tvé mysli. Starosti o minulost či budoucnost jsou jako sebeklam šilence, jenž slyší hlasy nebo vidí stvoření existující pouze v jeho fantazii a opomíjí přítomné lidi a děje.“

Neunikla mi ironie vyplývající z faktu, že něco podobného mi sděluje zrovna mluvící kočka.

„Jenomže,“ pokračovala dál, „pokud si budeš stále víc a víc všímat, co v tu kterou chvíli děláš, dokážeš tenhle zlozvyk - stejně jako jakýkoli jiný - překonat, a to tak, že nebudeš ztrácet ze zřetele zákon přítomnosti a budeš ho patřičně uplatňovat.“ Přestala si olizovat kožíšek, takže pozornost, kterou mi nyní věnovala, nic nerozptylovalo. „Upřímně doufám, že oceňuješ nejen zákon přítomnosti, ale i čas, který jsem obětovala na to, abych ti ten zákon vysvětlila.“ Aniž čekala, co jí odpovím, mluvila dál: „Přítomnost je jako stroj času, který člověku osvětluje

hnutí vlastní mysli, osvobozuje od strachu a dává vzniknout novému způsobu života. Jinými slovy: začínáš se mi stále více podobat."

„To bych sotva čekal," řekl jsem se smíchem.

„Jak jsem už řekla, abys *měl* přítomnost, musíš *být přítomen* a musíš mít na paměti, *kde* jsi a *kdy* jsi; potom pochopíš, *kdo* jsi. Přítomnost tě učí, že je důležité to, co uděláš dneska, protože jsi tomu věnoval jeden den svého života. Dovol tedy, aby ti tenhle zákon očistil mysl od zbytečného smetí a vrátil tě do stavu jasnosti, prostoty a vnitřního míru."

„Jako tebe," odvážil jsem se prohodit.

„Jsem opravdu ráda, že sis toho všiml," zavrnila. „A pamatuj, že bez ohledu na to, jak moc skutečné či naléhavé jsou myšlenky, které se ti honí hlavou, vždycky se můžeš spolehnout na zákon přítomnosti a díky němu si připomenout, že existuješ jedině teď a že jedině ono fed'je skutečné. Jestliže tohle provádíš coby akt plný vážnosti a z přítomné chvíle si uděláš svátost, klaníš se tomu pokojnému, kočce podobnému já v nitru, které ví - a všechno je v pořádku."

„To se tedy člověk může takhle jednoduše začít podobat kočce?"

„Ve tvém případě to ovšem může být doba značně dlouhá," podotkla. Protáhla si přitom hřbet, zívla a kolem ohně odkráčela ke dveřím. „Vezmi do náruče tuhle chvíli, klad jednu nohu před druhou a zpracovávej to, co před tebou vyvstane. Věci se totiž mají tak, že bez ohledu na to, kde se právě toulá tvá mysl, tvoje tělo zůstává tady a teď. Pokud spěcháš, v přítomnosti odpočívej. Zhluboka se nadechni a vrať se sem a do přítomné chvíle." Kočka se ještě jednou požitkářsky protáhla a bez dalších řečí vyšla ze dveří ven.

Prakticky v okamžiku, kdy se mi kočka ztratila z očí, znovu se objevila Moudrá, a aniž by mi cokoli vysvětlovala, posadila se. „Kde jsme to přestali?" řekla. „Ach ano, diskutovali jsme o zákonu přítomnosti."

„Myslím, že ho zvládám docela dobře," řekl jsem. Je možné,

že bych v jejích očích zachytil záblesk pobavení? „A kde jsi byla ty?“ zeptal jsem se jí.

„Ach, jenom venku, těšila jsem se z nočního vzduchu - opírala jsem se támhle zezadu o chatu, hned za tvými zády.“

„Ale... Okamžik, prosím, nebyla jsi náhodou...?“ Ani jsem se neobtěžoval tu větu dořici. Jen jsem sledoval, jak Moudrá s velkou dávkou jistoty a přítomnosti zavěšuje na zelenou větev nad oheň malou konvičku a hází do ní čajové lístky. Uvažoval jsem, zda budeme rozprávět až do noci, ale pak jsem nad vším mávl rukou a vychutnával jsem si tu chvíli - a také čaj, který byl vynikající, jak se záhy ukázalo.

Zákon soucítění

Jak probudit vlastní lidskost

*Svět nás nesoudí;
on nám prostřednictvím zákona akce a reakce
jen poskytuje následky a poučení
a možnosti, jak udržovat rovnováhu a učit se.
Soucítění není nic jiného
než poznání, že každý z nás
se snaží ze všech sil -
že v rámci vlastních stávajících přesvědčení a schopností
dělá, co umí.*

*To, že jsem nasýtil hladového,
odpustil urážku a začal milovat svého nepřítele,
to jsou veliké ctnosti.
Ale co kdybych zjistil,
že nejnuznější ze všech žebráků
i nejdrzejší ze všech utrhačů
dlí v mém nitru
a že jsem to já, kdo je tak potřebný
almužen vlastní laskavosti,
a že já sám jsem tím nepřítelem,
kterého je nutno milovat -
co potom?
C. G. JUNG*

Upřeně jsem hleděl přes ohýnek a sledoval jsem, jak se plameny odrážejí v očích Moudré. Z tváře, kterou nyní osvětlovala zář ohně, se nedaly vyčíst žádné známky věku - kromě několika vrásek okolo očí a ty byly, hádám, od smíchu. Usmívala se často, takže i tehdy, když se zdálo, že je smrtelně vážná, dalo se rozpoznat, že pod onou vážností se tají smysl pro humor a nadhled.

Nějaký čas jsme tam tak proseděli mlčky a upírali jsme zrak na řeřavějící popel; pak mě vyzvala, abych šel ven, že mě naučí zákonu soucítění. Oba jsme se zvedli a vyšli ze dveří.

V úžasu jsem se rozhlédl kolem sebe. Je možné, že by se to tu tak změnilo, anebo se jedná o nějaký trik měsíčního světla? Před námi se prostírala rovná krajina, v níž rostlo dost stromů, aby nás dokázaly ochránit před mlhou a deštěm, který smýval prach dne a k našemu chřípí přinášel příjemnou zemitou vůni stromové kůry a listí smíšenou s pachem hlíny a trávy.

„Všechno jako by tu bylo hodně živé," poznamenal jsem.

„To taky je," odpověděla, když polaskala drsnou kůru blízkého stromku. Ve světle dorůstajícího měsíce se kopce, jež se táhly za obzor, proměňovaly v křivky a oblíny těla Země. „Přenes svou mysl daleko za tyhle vršky," pokračovala. „Obsáhni oceány, fjordy, sopky, útesy, hory tyčící se do výše i moře kdesi v hloubi - všechno se to hemží životem, všecičko jsou to kosti a maso, krev a duch Země, naší matky."

Pozdvihla prst, aby mi ukázala malinkou blechu, která odkudsi vyskočila a zase zmizela. „Kdybys byl blecha," řekla, „a stál na zádech slona, neviděl bys nic jiného nežli prales silných chlupů rostoucích kolem tebe a neměl bys tušení, na čem že to vlastně stojíš. Pokud bys však vyskočil vysoko do vzduchu a ohlédl se, uviděl bys, že ve skutečnosti bydlíš na kůži živoucího tvora. Přesně tohle se přihodilo kosmonautům, kteří jako první z lidí vykročili do vesmírného prostoru: opustili Zemi jakožto vědci a piloti a zpátky se vrátili jako mystici, protože spatřili obraz jediné nádherné, posvěcené modrozelené planety, planety živoucí a dýchající. Tenhle obraz jim vnukl pokoru a ruku v ruce s pokorou přišel i pocit nábožné bázně a soucítění, jenž se dál přenesl do všech záležitostí všedního života.

Stejně jako se můžeš od volavky naučit rovnováze a od kočky přítomnosti, zákonu soucítění se můžeš přiučit od Země, po jejíž kůži šlapeme, jejíž stromy kácíme a pálíme, jejíž živoucí bohatství plundrujeme, protože místo abychom pomysleli na to, že je třeba žádat ji o dovolení a vzdávat jí díky, jdeme si jen za svým."

Moudrá zvedla oči k noční obloze. „Po mnoho století jsem se Zemí rozprávěla. Zním její srdce a povídám ti, že ona nás chá-

pe způsobem tak hlubokým a niterným, že by stačilo, aby ses jen dotkl cípku jejího soucítění, a měl bys oči plné slz. Země nám odpouští, jelikož ví, že jsme krev její krve - část jí samotné, která se neustále učí a která dozrává. A proto se tě tážu," pokračovala a při tom si dřepala na bobek, nabrala do dlaně trochu žírné hlíny a promnula ji v prstech, „když ti dokáže sama Země prominout tvé chyby a omyly, proč bys nemohl odpustit sám sobě a vůči ostatním projevit stejný soucit?"

Zaklonil jsem se a pohlédl na hvězdnaté nebe. „Myslím, že co se soucítění týče, žádný přeborník nejsem."

„Taky sis ho dodnes asi moc nedal, vid'?" zeptala se jemně.

„Ne, to asi ne."

„Ukážu ti tedy bod, z něhož bys měl vyjít: čím více láskyplně vlídnosti poskytneš sám sobě, tím více jí dokážeš rozdávat ostatním." Vstala a zašla zase do chaty. Šel jsem za ní. Moudrá si mě soustředěně prohlížela přes praskající oheň, v očích světlo, a pak mi odhalila jádro tohoto zákona. „Nastal čas, Poutníku, abys na sebe i ostatní nazíral jinak - aby ses oprostil od úsudků a očekávání, jež vstupují mezi tebe a zbytek světa. Nastal čas, abys pochopil, že my všichni, přátelé a protivníci jakbysmet, děláme, co umíme, a to v rámci vlastních přesvědčení a schopností."

Básník Růmí kdysi napsal: ‚Za hranicemi představ o tom, co je dobré a co špatné, leží pole. A tam se spolu setkáme. Když duše spočine v trávě, svět je příliš plný, než abychom klábosili zbůhdarma.' Růmí tato slova napsal, neboť pochopil, že soudy a odsudky jsou vynález čistě lidský - že Bůh tu není proto, aby nás soudil, ale aby nám nabídl prostředky, jak čerpat poučení z vlastních chyb, abychom pak na jeho základě mohli růst a vyvíjet se." Moudrá se ke mně obrátila a zeptala se: „Jestliže dokážeš přijmout, že tě Bůh nesoudí, proč bys měl soudit ostatní?"

„Snažím se je nesoudit," řekl jsem, „ale co třeba různí násilníci a krut'asové?"

„Zákon soucítění není podmíněčný a neřídí se podle naší libovůle," řekla. „Víme, že na tomhle světě skutečně existují

nepříjemní, destruktivně naladěni lidé a že tihle usouzení lidé mají sklon soužití ostatní. Soucítění, to neznamená, že takovýmhle lidem dovolíme, aby nám šlapali po zádech nebo aby ve svém ničivém chování pokračovali; některé jedince je potřeba od společnosti oddělit. Ale člověk přece může chovat soucit ke zlu, aniž by se mu podřizoval! V boji můžeš soucítit s protivníky, ačkoliv spolu bojujete na život a na smrt."

„Proč bych však měl soucítit s někým, kdo je krutý nebo opovrženíhodný? Proč jen zkrátka nenávidět to, co si nenávist plně zaslouží?"

„Tohle je otázka vpravdě zásadní, a tak si zasluhuje jasnou odpověď - odpověď, kterou musíš najít už kvůli sobě. Uvaž tedy následující věc: nenávist a soucítění jsou rozdílné druhy energie. Který z nich by podle tvého názoru měl naplnit tvůj svět?"

„S tvou dobrou vůlí se nemůžu hádat," odvětil jsem, „jenomže se mi pořád zdá, že je velice těžké smýšlet laskavě o bigotních lidech nebo o těch, kdo trýzní děti."

„Nikdy jsem neřekla, že soucítění je něco snadného!" pronesla. „Ale ať už je těžké, nebo snadné, zákon tě nabádá, abys jednal z pohnutek, jako je láska a porozumění, a ne lhostejnost či nenávist. Aby člověk tohle dokázal, vyžaduje to od něj skok k širší perspektivě - k uvědomění, že žije ve světě stejně spravedlivém jako záhadném. Takováto hloubka pochopení pramení z intuitivního vhledu do inteligence, jež je tomu světu vlastní. Je lhostejno, zda k tomuto porozumění dospěješ díky pozorování, rozumovým úvahám nebo náboženské víře - nakonec ti odhalí, že ve světě přírody nemáš ani přátele, ani protivníky. Máš jen a pouze učitele."

„To vypadá, jako by člověk musel být svatý, aby tenhle zákon dokázal uplatňovat v praxi!"

S úsměvem odpověděla: „Zákon soucítění představuje láskyplný požadavek, abychom překročili hranice své omezené perspektivy. To v nás občas může vzbuzovat pocit, že takovýto úkol je k nezdolání. A proto měj na paměti, že se soucítění za-

činá u tebe samotného. Buď jemný a trpělivý. Každý z nás má spousty myšlenek a emocí, jak pozitivních, tak negativních, jež se nám rodí v hlavě a v srdci. Světec být nemusíš, ale místo abys těm negativním myšlenkám věřil, anebo jim vzdoroval, dovol soucítění, aby je odplavilo proudem lásky a porozumění."

„Pořád mi to připadá nějak svatouškovské!"

Moudrá se postavila, a než se ke mně obrátila čelem, chvilku přecházela sem a tam. „Dokážeš si vybavit okamžik v životě, kdy jsi byl vprostřed divoké hádky - kdy jsi pociťoval rozmrzelost, závist, anebo se cítil zrazený?"

„Ano," řekl jsem.

„Vrať se k jedné z těch chvil v duchu zpátky," pravila, „a prociť si tu bolest a vztek."

„Dobrá. Už je cítím."

„A nyní si představ, že by se uprostřed tohoto vášnivého sporu stalo to, že by se ona osoba, se kterou se právě hádáš, zničehonic chytila za srdce, vyrazila ze sebe výkřik a padla mrtvá k zemi, svalila by se ti rovnou k nohám."

„Ach, můj Bože!" řekl jsem, když jsem si představil, co mi tu Moudrá líčila.

„Kam se poděl tvůj vztek? Kam se poděla tvá závist a žárlivost, tvůj odpor a bolest?"

„Tyhle pocity jsou pryč," odpověděl jsem, „ale... Ale co kdybych byl šťastný, že ten člověk zemřel? Co kdybych mu nedokázal odpustit?"

„Potom dokážeš odpustit sobě, žes mu neodpustil. A v tom odpuštění nalezneš i soucit, jenž vyléčí bolest, že jsi člověkem v tomhle světě. A vyvolá právě to odpuštění, jehož je ti potřeba," dodala. „Nezapomeň, že tak, jak ti u nohou leží tvůj přítel, milenka nebo protivník, tak jednoho dne i ty sám budeš ležet u nohou Ducha. A pak hned všechno uvidíš jinýma očima, protože smrt je veliký tišitel sporů. Všichni do jednoho opustíme tento svět a zanecháme na něm ty, jež milujeme. Všichni do jednoho cítíme naději a zoufalství, všichni do jednoho máme sny a ztráty. A ještě jedno máme všichni společné: v tomhle

tajemství života se snažíme ze všech sil, děláme, co můžeme - a nevíme vlastně proč."

„Možná, že právě tohle měl na mysli Platon, když napsal: ‚Být vlídný ke každému, s kým se člověk setká, to je přetěžká bitva.“

„Ano," pravila Moudrá. „Už to chápeš." A s těmito slovy přešla k lůžku z listí a ulehla na ně. Několik okamžiků jsem ji v uhasínající záři ohně pozoroval, až nakonec poslední žhavé uhlíky zablikaly a uhasly.

Zákon víry

Jak mít důvěru v Ducha

*Víra je naše přímé spojení s univerzální moudrostí,
jež nám připomíná, že víme víc,
než jsme kdy slyšeli, přečetli nebo nastudovali -
že stačí, když uvidíme,
jak prostřednictvím každého z nás
funguje láska a moudrost univerzálního Ducha,
a budeme jí naslouchat a věřit.*

*Víra povzbuzuje duši,
aby šla dál,
než sama dohlédne.*
WILLIAM CLARKE

Když jsem se probudil, už byla pryč a já jsem neměl ani tušení, kdy se zase vrátí. Kvapně jsem vstal, vyšel ven, abych se po ní poohlédl, avšak nenašel jsem nic; nenechala po sobě ani stopu. Jak tak minuty ubíhaly, mou myslí táhly jako temná oblaka pochybnosti. Existovala Moudrá doopravdy, anebo to byl jen nějaký úžasný blouznivý sen? Ba ne, samozřejmě, že to byla skutečnost, a to skutečnost dobrá a pravdivá.

Když jsem potom zkoumal pohledem lesy okolo, zahlédl jsem ji: postávala v tichých jítřních stínech a vedle ní tři kusy jelení zvěře: laň se dvěma kolouchy. Moudrá v tu chvíli vyhlížela jako jedna z nich, jako jelen v lidské podobě, a já jsem měl pocit, že stojím opodál - nezasvěcený. A oni se zároveň obrátili a spatřili mě. Moudrá vykročila ke mně a laň zašla hlouběji do úkrytu pod stromy a zmizela.

„Něco bych ti ráda ukázala," pravila a podala mi hrst raných borůvek. „Jelenovi chutnaly, ale tobě budou možná připadat hořké." Měla pravdu, a přece utišily můj hlad a dodaly mi pocit lehkosti a vitality. A vzápětí jsme vyrazili na ranní výšlap. Zastavili jsme se, jen co bychom si do misky z dlaní nabrali

vody z malého vodopádu. Šel jsem za ní krok za krokem, až jsme dorazili na nevelkou travnatou vyvýšeninu, kde se rozkládalo pestrobarevné pole - květiny. Byly červené, žluté a zářivě modré.

„Když pozoruji, jak se květy otvírají vstříc rannímu světlu, připomíná mi to zákon víry," řekla Moudrá.

„Tenhle zákon se týká náboženství?" zeptal jsem se jí.

„K víře jako takové není zapotřebí jen víry ve vnějšího Boha - stačí víra v květiny," pronesla s úsměvem. „Pokud však člověk oceňuje květiny, rozhodně přitom musí ocenit Boha. Nejde ani tak o víru jako spíš o pocit, že je nablízku zázrak, tajemství. Zákon víry se týká důvěry ve skutečnost, že prostřednictvím tebe i všech ostatních stvoření působí vrozená láska a inteligence."

„No, po pravdě řečeno, nemohu říci, že bych věřil každému!

Moudrá se zasmála. „Víra není slepá! Všichni přece známe lidi, kteří jsou nepoctiví či nebezpeční, takže na tomhle světě musíme být silní a ostražití. Proto jeden z arabských mudrců kdysi prohlásil: Věř v Alláha, ale svého velblouda si přivaž.'" "

Pak pokračovala: „Řídit se zákonem víry neznamena, že budeš důvěřovat tomu, že každá osoba udělá vždycky to, co udělat má. Je nutno chápat tenhle zákon ve vyšším, transcendentálnějším slova smyslu. Víra je poznání, že v jednom každém z nás pracuje Duch - že pracuje prostřednictvím každé osoby a každé okolnosti. Víra je rovněž jistý přístup k věci, názor tkvící v přesvědčení, že ať už se kolem nás děje cokoliv, slouží to navzdory vnějšímu zdání našemu vyššímu dobru."

„Tohle je ale trochu silná káva, ne?"

„Víra, to je snad ta nejsilnější káva, je to jeden z největších skoků, jež může lidská bytost udělat. Protože jediné, co potřebuješ, abys mohl jít dál, je víra. Na mou duši!"

„A jak mám tedy takový skok udělat?"

Moudrá se posadila anebo se spíše snesla na travnatý svah jako lístek; potom se mě otázala: „Co kdybys najednou s abso-

lutní jistotou věděl, že prostřednictvím tebe a všech ostatních působí vyšší inteligence, a to v zájmu nejvyššího dobra lidstva? Že každé potěšení i obtíž, jež zakoušíme na tomhle světě, skutečně mají svůj důvod?"

„Inu, kdybych tohle věděl, to by bylo něco jiného!"

„Zákon víry od tebe nevyžaduje, abys v tohle věřil, Poutníku, ale radí ti, abys žil svůj život tak, *jako by to pravda byla*. Jinými slovy: abys ho žil ve víře. A pokud žiješ ve světle tohoto zákona, on změní tvé vnímání světa i prožitky z něho plynoucí. Na každou nesnáz začneš nahlížet jako na zkoušku, která tě má něčemu naučit. V každém úkolu objevíš určité poučení a možnosti."

„Ty mi tedy navrhuješ, abych si víry cenil víc nežli rozumu?"

Zasmála se. Moje poznámka jí zjevně připadala zábavná. „Víra a rozum nestojí v protikladu. To, že člověk uplatní zákon víry, je jedna z nejpraktičtějších, nejrozumnějších, nejkonstruktivnějších věcí, které vůbec může udělat, aby žil plným životem."

Natáhla ruku, aby se dotkla jednoho okvětního lístku, a dodala: „Život květiny jakožto jedné z nejkřehčích a nejzranitelnějších forem života je krátký a slaboučký. Pro jemný kvítek se může stát dělicí čarou mezi životem a smrtí bezmyšlenkovité šlápnutí, holomráz nebo dešťový příval. A přesto se každého jitra doširoka rozevře. Květiny nás mohou o víře hodně naučit. Když ve svém vlastním životě obděláváš jako tahle květina zahradu víry, procitneš k životu, jenž bude mít nový rozměr."

Podíval jsem se dolů a dotkl se jemného kvítku: byl tak něžný a tak zranitelný... Poprvé jsem si uvědomil, že nemám víru ani v tu květinu. Následující slova Moudré přesně odpověděla na mé nejnítěrnější pocity. „Víra není druh zboží, nějaký produkt, který vlastníš a považuješ za svůj," řekla. „Je to božský řád prostupující všechno. Je to světlo za tvýma očima, tajemná láskyplná inteligence, která vyzařuje ze středu světa."

„Jak mohu tenhle druh víry uvést do svého každodenního života?" zeptal jsem se.

„Pro začátek naslouchej intuitivní moudrosti svého srdce, kde promlouvá Duch. Tolik lidí spoléhá na knihy, na učitele, vědce, psychologii, proroctví a na jiné fenomény, že jim poradí, že jim nakážou, co dělat, anebo alespoň stvrdí platnost jejich vlastních názorů!“

„A co já? Nespoléhám náhodou na tvou radu a pokyn?“ otázal jsem se jí.

Začalo drobně mžít, ale deštík se postupně proměnil v pořádný liják. Moudrá mě zavedla pod přečnávající větve a při tom mi odpovídala: „Učitelé a knihy mají svou hodnotu; a zdroje poučení a inspirace ti mohou vstoupit do života různým způsobem. Nikdy však nezapomínej, že *ten poklad už v sobě máš* - oni ti pouze dokážou nabídnout klíče ke tvému vlastnímu niternému bohatství. A proto sice pozorně naslouchej těm, jejichž ústy promlouvá zkušenost a moudrost, ale každý pokyn, každou radu přicházející zvnějšku vždycky poměřuj moudrostí vlastního srdce.“

„Nastaly okamžiky, kdy jsem si věřil, udělal jsem nějaké rozhodnutí, ale dopadlo to bledě.“

„Třeba dáš někdy jedné cestě přednost před druhou, potom tě v důsledku toho rozhodnutí potkají velké těžkosti a obtíže. Musí to snad nutně znamenat, že to byla z hlediska tvého nejvyššího dobra a poučení špatná volba?“

„Inu, to asi ne.“

„Víra považuje za samozřejmé, že tvá volba bude vždycky správná.“

„Jak rád bych takhle věřil sám sobě!“

„Sebedůvěra se rozvíjí přirozeně,“ pravila, „je založena na tvé vlastní zkušenosti. Učíš se důvěřovat instinktům svého těla, intuici svého srdce a schopnosti své mysli dospět k univerzální inteligenci.“

Když mi lehká sprška deště zchladila čelo, Moudrá ukázala, jak se puklinou v nedaleké skále valí voda, ze které se stává vodopád, cákající na kulaté balvany dole. „Vidíš, jak to vypadá? Jako by se ta voda lila ze skály,“ řekla. „A přece víš, že ta voda

nepochází ze skal, ale jenom jimi protéká - že její zdroj je nahoře. A téhle vodě se podobá vyšší moudrost: nemá svůj zdroj ve tvém mozku, pouze *jím prochází*. Nejsi nádoba, kterou je třeba naplnit fakty, ale spíše radiopřijímač vyladěný na vlnu univerzální inteligence, jež působí po celém světě. Stačí, když uděláš jediné: budeš naslouchat a věřit."

„Kéž bych si tím byl tak jistý jako ty!" prohlásil jsem.

Moudrá se znovu usmála. „Víra, to znamená žít s nejistotou, Poutníku. To znamená jít životem po citu, dovolit vlastnímu srdci, aby tě vedlo jako lucerna v tmách. Neexistuje žádná absolutní jistota - kromě té, jež spočívá v absolutní víře. Nevyplývá z toho, že by ti veškeré okolnosti uhýbaly z cesty ani že by pokaždé, když se zraníš nebo se uzdravíš, měla zapůsobit božská spravedlnost. Na tomhle světě tě mohou potkat události vskutku rozmanité: jak ty krásné, tak ty zgruntu ohavné. Naše maličká mysl nedokáže vždycky vidět obraz v širší perspektivě ani nedokáže rozpoznat, co se děje pro naše nejvyšší dobro. A tak i přes veškeré životní zmatky a nejistoty platí, že naučíš-li se žít ve víře jako ta květina, budeš-li důvěřovat Duchu, který podle úradku vyšší vůle pracuje mimo dosah naší mysli, pochopíš, že Duch působí všude - v každém člověku a v každé věci."

Po několik minut, kdy jsme po té klikaté stezce šplhali na vršek a pak z něj zase scházeli, má mysl mlčky odpočívala, dokud se v ní nakonec nevylíhla další otázka: „Když tedy dokážu dospět k takové vnitřní moudrosti, povede mě jako teď tebe? Dokážu se vystříhat všech těch omylů, kterých se dneska běžně dopouštím?"

Zasmála se. „Před pár týdny jsem šla na výlet a sletěla jsem z kopce až skoro do půlky."

„Vážně?"

„Vážně. Ale jak jsem tam tak ležela, našla jsem nádherný kámen, který by v případě, že bych nebyla spadla, určitě unikl mé pozornosti. Takže vidíš: víra neznamená, že by člověk nepadal anebo že by bylo pokaždé po jeho. Víra spočívá v ochotě

vybičovat se, dělat chyby a brát si z nich poučení, nebo jinými slovy, s ochotou důvěřovat způsobu, jímž tvůj život postupuje. Čím silněji budeš takto věřit v Ducha, tím lépe s ním budeš přímo pracovat jakožto s živoucí silou, která existuje ve tvém životě."

Jakmile Moudrá domluvila, přestalo pršet. Vystoupil jsem zpod stromů do teplého slunečního světla a pocítil jsem výjimečný klid a pohodu. V tomto okamžiku jsem pochopil, že navzdory úkolům a zkouškám, jímž je lidstvo vystavováno, spočívá náš svět v rukou Ducha a jako květina se rozpíná vstříc Světlu.

Zákon očekávání

Jak si rozšiřovat skutečnost

*Myšlenku následuje energie;
blížíme se k tomu,
co si dokážeme představit,
ale ne dál.*

*Naši zkušenost vytváří a dobarvuje to,
co předpokládáme, očekáváme
nebo čemu věříme.*

*Rozšiřujeme-li své nejhlubší přesvědčení
o tom, co je možné,
měníme svou životní zkušenost.*

*Náš život je formován
ani ne tak zkušeností
jako spíš očekáváním.*
GEORGE BERNARD SHAW

Beze slova jsme pokračovali v chůzi po klikaté jelení stezce, dokud jsme nedošli k jakési plošině, kde se Moudrá zničehonic zastavila. Zase mi podala kámen a ukázala na kmen stromu, který stál asi dvacet stop před námi. „Mám pro tebe úkol," prohlásila.

„Další strom?" zeptal jsem se.

„Ano. Jenomže tentokrát máš jenom jeden kámen - jednu příležitost, jak se do toho stromu trefit."

„A když se mi to nepodaří?"

„Mám ještě spoustu pokladů, o něž se s tebou mohu podělit, ale pokud ten strom nezasáhneš, pak čas, který trávíme společně, je u konce," řekla.

„Myslíš to vážně?"

„Myslím vážně všechno, co říkám."

„Proč je tak důležité, abych se do toho stromu trefil hned na první pokus?" otázal jsem se a ukázal na strom.

„Tenhle to není," opravila mě. „To až ten další strom, támhle-ten!" Ukázala na rozložitý dub, jenž byl od nás asi *devadesát* stop.

„Tamten přece nemůžu zasáhnout napoprvé! To není možné! A co zákon postupu? Neměl bych začít z větší blízkosti?"

„Teď tady nejde o zákon postupu. Teď se jedná o zákon očekávání - o to, jak tvé nejhlubší přesvědčení a předpoklady formují tvou zkušenost."

„Dobrá, pak se tedy přiznávám: nevěřím, že bych se do toho stromu dokázal strefit."

„Ale já věřím, že to zvládneš," pravila s úsměvem.

„Pokud tomu věříš, pak se do něj stref sama!" odvětil jsem a potěžkával přitom nervózně kámen.

Moudrá si mé poznámky vůbec nevšímalá; posadila se a vyzvala mě, abych ji napodobil, ale já jsem odmítl. „Jestli to nevádí, raději bych zůstal stát. Jsem maličko neklidný."

„Jen zůstaň v přítomné chvíli," připomněla mi. „Na trápení budeš mít vždycky času dost, budeš-li na tom trvat."

A tak jsem se posadil a naslouchal. „Než se na tomhle světě cokoliv projeví," pustila se do výkladu, „nejprve vyvstane v podobě myšlenky nebo představy v něčí hlavě. Okno, jímž hledíme do světa, zabarvuje naše myšlenky; stavebními kameny naší zkušenosti se stávají naše přesvědčení. Jinak řečeno, každá pozitivní myšlenka je modlitbou a každé modlitbě se dostane odpovědi."

„A ty tomu doopravdy věříš?" zeptal jsem se.

„To, čemu věřím, má nyní menší význam než to, čemu věříš ty," odpověděla mi. „Nejde však o to, v co si *myslíš*, že věříš; takováto povrchní přesvědčení mají jen pramalý účinek. Sílu zformovat tvou životní skutečnost mají pouze tvé nejniternější, zásadní předpoklady."

„To mi připomíná jednu starou báseň," řekl jsem. „Dva muži hledí ven přes mříže v okně vězení: jeden vidí bláto, kdežto ten druhý hvězdy."

„Ano," řekla. „To, co vidíš, závisí na tom, kam se podle své volby podíváš; a to, kam se podíváš, zase záleží na tom, co čekáš, že uvidíš. Takže pokud například věříš, že *lidem se nedá věřit*, budeš nazírat na svět přes filtr tohoto očekávání a najdeš

důkazy, které tě v tomto názoru jen utvrdí. Tvá přesvědčení mají vliv na volbu, kterou uděláš, na směr, jímž se vydáš, i na přátele, protivníky a osud, který tě čeká. Tvá přesvědčení uvádějí do chodu vnitřní procesy a způsoby chování, ovlivňující, jak se pohybuješ, chováš, jak cítíš. Na poněkud jemnějších úrovních mají tvé myšlenky dopad i na to, jakou velikost a barevný odstín má tvé energetické pole, na něž ostatní lidé reagují. Jestliže tedy kupříkladu vnímáš lidi kolem sebe jako přátele, kteří tě mají rádi, cítíš se uvolněně a jsi sdílný; tvá energie a chování je k tobě přitahují. Tohle je jeden ze způsobů, jak mohou tvá očekávání formovat tvou životní realitu."

„To všechno dává smysl. Už se nemohu dočkat, až zjistím, jak mi to pomůže trefit se do toho stromu na první pokus."

„Máš *jediný* pokus," opravila mě a pokynula mi, abych se zvedl ze země. „Tak, teď se co nejvíc soustřeď na ten strom, připrav se k hodu a řekni si nahlas: ‚Tenhle strom trefím bez problémů!‘"

Cítil jsem se sice jako blázen, ale přesto jsem řekl: „Dobrá. Tenhle strom trefím bez problémů." Samozřejmě, že jsem tomu ani na vteřinku nevěřil. Ve skutečnosti mě silně zmáhaly pochyby: vždyť přece neexistuje způsob, jak bych mohl zasáhnout strom na devadesát stop, a to ještě na první pokus! Vlastně na jakýkoliv pokus. Ani když hodím nalevo, pak napravo, ani když začnu z větší blízkosti, což by mi ona beztak nedovolila, ani kdybych byl prvoligový baseballový házeč. Tohle se přece nedá chtít po nikom - je to zkrátka příliš daleko!

„Trefit se do toho stromu je snadné," řekla Moudrá, čímž znovu odpověděla na mé skryté myšlenky. „Ve splnění toho úkolu ti brání negativní přesvědčení, která tě drží zpátky."

Zdvihla kámen. Když vyslala kámen do prostoru a on se zvukným třesknutím zasáhl kmen přímo doprostřed, zůstal jsem na ni civět s otevřenou pusou. „Tohle mělo jen upoutat tvou pozornost," pravila s úsměvem, zatímco já jsem na ni třeštil oči. „Nestačí, když si budeš pořád dokola opakovat ‚dokážu to, dokážu to‘," vysvětlovala. „Nestačí to, dokud tě zásadní

pochyby okrádají o ducha, obírají tě o soustředění a sílu. Chci, abys tahle negativní očekávání přestal skrývat, abys je vynesl na světlo vědomí, kde se dá rozpoznat, co jsou vlastně zač. Tak do toho! Pěkně je tu vykřič z plných plic!"

Cítil jsem se opravdu hloupě, ale udělal jsem, co chtěla. Vyrvál jsem na celé kolo všechny důvody, proč nemohu zasáhnout ten strom. Na její naléhání jsem veškeré své pochybnosti provolával nahlas znovu a znovu.

„Tak," řekla nakonec, „a teď se na ten strom ještě jednou podívej a vytvoř si očekávání: *Tenhle strom trefím bez problému.*

A tak jsem to po ní zopakoval - *Tenhle strom trefím bez problému* - a stala se ta nejpodivnější podivnost: v hlavě mi nenaskočila jediná pochybnost. Byla to prostě pravda. *Cítil jsem to.* Věřil jsem tomu - bezvýhradně! Znělo to pravdivě a opravdovsky. Když jsem se na ten strom zahleděl, pocítil jsem, jak se mezi mnou a jím napíná energetická linie, a *věděl jsem*, že kámen poletí po téhle čáře až k cíli. Postavil jsem se kolmo k té čáře, to kvůli rovnováze. Na světě nyní neexistovalo nic kromě mne a toho kamene a toho stromu. Chvíli mi nezůstalo žádné „já". A tehdy jsem se nadechl a hodil. V okamžiku, kdy jsem ten kámen vypustil z dlaně, *věděl jsem*, že zasáhne svůj cíl. Sledoval jsem, jak letí, jako by ho strom přitahoval magnetickou silou. Kámen udeřil přímo doprostřed kmene, a jak se to stalo, v mém nitru se cosi hnulo: pochopil jsem zákon očekávání. Než jsem to dokázal, musel jsem tomu nejprve uvěřit - musel jsem to skutečně očekávat.

Moudrá přisvědčila a řekla: „Než jsi to udělal, viděla jsem, co se ti odehrává v hlavě. A pokud si i v každodenním životě vytvoříš pozitivní představy, šťastné okolnosti a úspěšné výsledky, stanou se pro tvé hlubší vědomí skutečností; a tohle hlubší vědomí si na nich vybuduje takové zkušenosti, jež pak začnou přitahovat další, podobné. Zákon očekávání tě upomíná na tvou vrozenou sílu - na sílu formovat vlastní život prostřednictvím představ a očekávání, jež si vytváříš. Tím, že sis vyventilo-

val veškeré pochyby, vytrhal jsi jim kořeny, kterými se zavrtávaly do hlubších sfér mysli, takže se potom mohly rozpustit ve světle vědomí."

„Co kdybych si vytvořil očekávání, že umím létat? Mohl bych na to jít stejným způsobem?"

„Nerada bych tě nějak srážela ve tvém nadšení, Poutníku, ale zákony Ducha, jež se projevují na téhle rovině skutečnosti, jsou starší nežli přesvědčení nás lidí. Víš, gravitační síla přece působí, ať už v ni věříš, nebo ne."

„Takže i kdybych rozptýlil všechny své pochyby, stejně nezvlétnu..."

„Ale ty přece *umíš* létat!" řekla. „Dokážeš se vznést do vzduchu, rozletět se do vesmíru a přistát na Měsíci! Než lidstvo dokázalo ‚nemožné‘ a odlepilo se od Země, bylo nutno překonat ohromné pochybnosti a ‚vědecká fakta‘! V rámci zákonů Ducha neexistují hranice - jedinou hranicí jsou naše přesvědčení. Budoucnost nás jakožto jednotlivců i jakožto druhu bude zrcadlit naši schopnost porozumět zákonu očekávání a uplatnit ho v praxi."

Když jsme scházeli dolů do údolí, Moudrá pokračovala: „Zákon očekávání zdůrazňuje, jak moc je důležité, aby člověk zkoumal vlastní stará přesvědčení a předpoklady, aby poráženecké pochyby nahrazoval životnými představami plnými energie a na základě jasného záměru si vytvářel přesvědčení nová."

„Co když nejsou důkazy, které by tohle přesvědčení podpořily?" zeptal jsem se jí.

„Právě tohle se ti pokouším vysvětlit," řekla Moudrá. „Věř tomu stejně! To očekávání si už k sobě nějaký důkaz přitáhne."

„Vynasnažím se," odpověděl jsem. „Ale když už ses tu zmínila o poráženeckých pochybnostech," řekl jsem, „musím říci, že mě občas skličují zprávy v novinách: je tak snadné ztratit naději ohledně lidstva! Všechny ty problémy se životním prostředím, nechtěné děti, zločin a lidská lačnost."

„Naději v srdci nemám," pravila Moudrá. „Mé srdce je plné víry. Ano, existují skutečné obtíže. Ale i když si ty problémy, které volají po nápravě, pojmenujeme, připadá mi moudřejší soustředit se na pozitivní výsledky a na náš lidský potenciál. Zákon očekávání nás učí, že to, nač se soustředíme, se rozpíná, takže pokud s problémy bojujeme, jenom jim dodáváme energii, aby mohly nabývat na síle a objemu. Soustřeď se proto na řešení - ne na obtíže."

Moudrá zdvihla pohled nahoru, kde nad našimi hlavami kroužil sokol, jenž si plachtil na větru jako dětský drak; pak mi sdělila poslední postřeh týkající se zákona očekávání. „Jako alchymista z dávných dob můžeš přeměnit pochybnost ve skálopevnou důvěru, Poutníku, a můžeš přeměnit strach v odvalu. Nová očekávání zrodí novou volbu. Nečekej, až ti ji zkušenosti potvrdí. Vytvářej si novou vizi o tom, kým se chceš stát, a věř, že se jím skutečně staneš."

Zákon celistvosti

Jak žít svou pravdu

*Celistvost, to obnáší žít a jednat
v sepětí s duchovním zákonem
a s vlastní nejušlechtlejší vizí,
a to navzdory rozličným protichůdným nutkáním.
Vycházejíce ze srdce celistvosti,
poznáváme, přijímáme a
vyjadřujeme svou skutečnou vnitřní realitu
a svému okolí dodáváme inspiraci
nikoli svými slovy, ale vlastním příkladem.*

*Nejsem povinen vítězit,
ale jsem povinen žít v pravdě.
Nejsem povinen mít úspěch,
ale jsem povinen žít podle světla,
které v sobě mám.*

ABRAHAM LINCOLN

Sledovali jsme, jak sokol stoupá ve spirále vzhůru, podle toho, jak ho nesou vzdušné proudy. Pak jsme si to namířili do hlubokého údolí, kde byly stromy oblečené do krajkoví ze zeleného mechu. Jak jsme tak šli dál a dál, uvažoval jsem o zákonech, jimž jsem se až dosud naučil, ale nějak jsem si nemohl vybavit podrobnosti.

Moudrá se k mým starostem vyslovila nahlas: „Všechna slova do jednoho si pamatovat nemusíš, Poutníku. Slova, to jsou pouhé zvuky. A přece se najdou hlasy, které mají tu moc proniknout do srdce a dotknout se duše. Tuto duchovní vážnost si osvojiš jedině tehdy, pokud budeš žít podle zákonů Ducha.“

Zastavila se, upřela pohled do daleka a ukázala na jakýsi vršek za námi. „Dohlédneš na vrchol toho kopce?“

„Doufám, že po mně nechceš, abych se do něho třel kame-
nem...“

Usmála se. „Ne, nic takového. Jenom chci, abys na ten kopec vyšplhal a zase se vrátil sem - za třicet minut.“

Nevěřicně jsem se na vrchol toho kopce podíval. „Za třicet minut? Ale i kdybych celou cestu tam i zpátky utíkal, pochybuji, že bych... Tím chci říci, že předpokládám, že bych mohl použít své přesvědčení a...”

„Zbývá ti dvacet devět minut,” přerušila mne.

Zavřel jsem ústa a vyrazil.

Běh to byl náročný a bolestivý. Když jsem byl v půli cesty nahoru, plíce mě pálily tak strašně, že jsem vážně zauvažoval o tom, že se vrátím, aniž se dostanu k vrcholu. Měl jsem pocit, že dál už nemůžu, ale musel jsem, a proto jsem to udělal. Udeřil jsem hlavou do své pomyslné zdi a prorazil jsem ji.

Když jsem přiběhl zpátky, prakticky jsem se jí svalil k nohám. Zpozdil jsem se o deset minut. Ztěžka jsem oddechoval a hlavou mi táhlo, jaký asi dopad bude tohle selhání mít, když tu se mě Moudrá zeptala: „Proč ses neobrátíš na zpáteční cestu, ještě než jsi doběhl na vrchol? Tak by ses přece stihl vrátit včas. Kdo by poznal ten rozdíl?”

„Já,” řekl jsem a lapal při tom po dechu. „Já bych to poznal.”

Po tváři se jí rozlil široký úsměv. „A teď jsi trefil hřebíček na hlavičku: zákon celistvosti se týká toho, jak žít ve spojení s vlastní nejvyšší vizí, a to navzdory protichůdným nutkáním, která našeptávají člověku, jak se má chovat, když se zrovna nikdo nedívá.”

Moudrá mě převedla přes jakousi výšinku - a já stále odfukoval jako parní stroj - a tam jsme došli k potoku, který byl v tomhle ročním období ještě plný zimních dešťových přívalů. Bez sebemenších rozpaků odložila svrchní oděv a vešla do vody. Následoval jsem jejího příkladu. Být o samotě v horách a skoro nahý se koupat s jinou ženou nežli s manželkou, to pro mě nebylo běžné. Moudrá byla dost přitažlivá; shledal jsem, že dumám nad tím, zda vede nějaký milostný život. Ne že bych s ní měl záměry sexuálního charakteru - mám koneckonců jisté zásady -, ale nelze říci, že by se mi ta úvaha nemihla hlavou.

Právě v tu chvíli se ke mně obrátila a odpověděla na mé nevyřčené myšlenky: „Porušovat společenské kódy, to je jako

plavat proti proudu - proti proudu současných hodnot. Dá se to provést, pokud se tím nepopře nejhlubší touha srdce, avšak život je v důsledku toho obtížnější, neřkuli přímo vyčerpávající. A takovýto čin s sebou nese i následky."

„Například jaké?"

„Například to, že tím člověk rozvíří přesvědčení a emoce ostatních, kteří ona přesvědčení berou velice vážně," řekla.

„Celistvost tedy znamená, že se máme řídit společenskými konvencemi?"

„Řídit se konvencemi společnosti, v níž žiješ, a vyhýbat se tomu, co se považuje za neetické, nezákonné či nemorální, to není otázka celistvosti - to se týká inteligence."

„Takže mi doporučuješ, abych se podrobil, poněvadž je to snazší?"

„Nedoporučuji ti ani slepou podřízenost, ani slepý vzdor. Jenom měj oči dokořán a věnuj větší pozornost nejvyšší moudrosti svého srdce, a ne holdování náhodným impulzům či tužbám, nebo naopak jejich potlačování. Drž se návodu Martina Luthera, který o celistvosti řekl toto: „Miluj Boha a dělej si, co uznáš za vhodné.""

Dělej si, co uznáš za vhodné, řekl jsem si v duchu a chvíli jsem dumal, jestli tohle není jakási výzva, a co udělám, pokud to výzva skutečně je. Mé úvahy však zakrátko přerušila slova Moudré; vklouzla přitom zase do šatů a naznačila, abych udělal totéž. „Jak už jsem povídala, Poutníku, zákon celistvosti vyžaduje, abychom upřímně, opravdově vyjádřili vlastní niternou realitu. Tvrdí rovněž, že pokud jsou naše činy či vyjádření pod vlivem závidi, lačnosti či manipulace, následky jsou *nevyhnutelné*, protože jejich kořeny tkví přímo v mechanismu našeho světa. Porušíš-li duchovní zákon, *tento čin je sám o sobě trestem*, poněvadž uvádí do chodu jemné síly, jejichž následkům se nemůžeme vyhnout o nic úspěšněji, nežli unikáme zákonu gravitace."

Až dosud jsme zacházeli hlouběji do údolí, kde zvuk našich kroků tlumily příkré svahy a husté listoví. Byl jsem až po uši

pohroužen do úvah o konvencích, touhách a celistvosti, takže jsem bezmála narazil do Moudré, když se zastavila, aby ukázala na ještěrku vykukující ze skalní pukliny. „Tahle se nepokouší být někým jiným,“ řekla. Potom začala ukazovat na jednu věc po druhé a říkala při tom: „Tohle je strom. Tohle je potok...“

„Ano,“ přerušil jsem ji. „Já je vidím.“

„A dokážeš je i cítit?“

„Nevím, co přesně tím chceš říci.“

„Lidé jsou na rozdíl od tvorů osidlujících svět přírody obklopeni různými společenskými triky a výmysly, jsou odříznuti od své vlastní přirozenosti.“

Vzápětí téměř šeptem pronesla: „Šamani, tedy ti, kdo léčí domorodé obyvatelstvo různých kontinentů, používají umění přeměny. Toto umění nespočívá ani tak v přeměně tvého těla jako spíše v rozšíření tvého vědomí do vědomí zvířete, stromu nebo potoka, abys je dokázal procítit - aby ses naučil jejich životní lekci. Prostředkem je ztotožnění se s dotyčným živočichem či jiným stvořením, abys začal vnímat jejich niterné kvality a ‚stal se‘ jím. Tohle je možné díky tomu, že tvoje sířeji pojaté já obsahuje všechny tyto prvky.“

„Co má tohle společného se zákonem celistvosti?“

„Napadlo mě, že se na to asi zeptáš,“ pronesla s úsměvem.

„Můj přítel Lao-c' kdysi řekl: ‚Sněžná husa nepotřebuje koupel, aby se vybělila; ani ty nemusíš dělat nic jiného než být sám sebou.‘ Svět přírody je takovéto autentičnosti schopen: běhutá voda v potoce, dující vítr a cvrček, který muzicíruje na stráni, jsou spokojeni, že jsou sami sebou. Jsi taky zcela spokojen, že jsi tím, kým jsi - nic víc, nic míň?“

„Co kdybych chtěl, aby se ze mě stalo něco víc?“ otázal jsem se jí.

„Něco víc?“ Moudrá se usmála. „Jak by se z tebe mohlo stát něco víc? Už nyní jsi přece bez hranic, bez omezení! Až zemřeš, Poutníku, nikdo se tě u nebeských bran nezeptá, jestli jsi byl svatý - zeptají se tě, zda jsi byl sám sebou.“

Pak pokračovala: „Moudrost věku, od Platona po Shakespeara, nám připomíná: ‚Poznej sám sebe‘ a ‚Ve tvém vlastním já pravda jest‘. Celistvost, to značí *být celistvý*, znát se a být sám sebou, aby naše konání bylo autentické a v souladu s našimi nejušlechtlejšími záměry - aby se naše tělo, mysl, city a názory vzájemně doplňovaly a dohromady vytvářely celek, který je něčím víc než pouhým součtem jednotlivých částí.

Nemá smysl hovořit o celistvosti, dokud neporozumíme svým nejniternějším nutkáním, hodnotám a motivacím - dokud nepřijmeme, kdo jsme, místo abychom se nechali unášet tím, čím jsme ve svých představách nebo nadějích. Některý člověk se třeba věnuje chudým z lásky a soucitu, kdežto jiný z pocitu viny anebo proto, aby udělal dojem na ostatní. Oba projevují křesťanskou lásku, ale jen u jednoho z nich nacházíme celistvost. Motivace a záměry způsobují nesmírný rozdíl jak v životě těch, kdo dávají, tak v životě příjemců, protože dáváme daleko více než mince - dáváme měnu svého já."

„Začínám mít dojem, že dosáhnout celistvosti je mnohem těžší, než jsem si myslel."

„Všechno je těžké, dokud to nezačne být jednoduché," odpověděla Moudrá. „Dosáhnout autenticity, to chce odvalu a otevřenost - schopnost říci sobě i světu: ‚Ať už se ti to líbí, nebo ne, jsem, jaký jsem‘ a potom podle téhle pravdy *žít*. Jakmile se však jednou smíříš se svou lidskou podstatou, celistvost už není složitá ani trochu. Nejde o to, aby byl člověk dokonalý a neomylný; chyb se přece dopouštíme všichni. Můžeme se jen snažit ze všech sil a z těchto chyb se poučovat, abychom příště uspěli lépe. Být spjatý se zákonem celistvosti, to znamená uznat vlastní slabosti a rozvíjet svou niternou sílu, aby se z nás stal příklad hodný následování, který svítí na cestu ostatním lidem."

„Možná, že právě tohle měl na mysli Mahátma Gándhí, když řekl: ‚Mým učením je můj život.'"

„Ano," pravila. „Co se týče poslušnosti vůči rodičům, děti nikdy nejsou obzvláštní přeborníci, zato je vždycky s úspěchem napodobují."

„Hádám, že teď ale nemluvíš jenom o dětech.“

„Samozřejmě, že ne,“ přisvědčila Moudrá. „Každý z nás ovlivňuje ostatní svým příkladem, a ať už si toho jsme, či nejsme vědomi, všichni se učíme nápodobou. Zasahujeme ostatní ani ne tak tím, co říkáme, jako tím, jak žijeme.“

Jednou jsem se procházela po osamělé cestě se ženou, která si sama dala jméno Peace Pilgrimová," pokračovala Moudrá. „Putovala ve víře; šla a šla, dokud jí někdo nenabídl přístřeší, a postila se, dokud nedostala jídlo, a svým příkladem nám připomínala: ‚Žij v souladu se svým nejvznešenějším světlem a dostane se ti ještě více světla.‘ Tímhle lze shrnout podstatu celistvosti, Poutníku, a je to i výzva pro tebe - tohle uplatni v praxi.“

Zákon činnosti

Jak se přesunout do života

*Bez ohledu na to,
co cítíme či víme,
bez ohledu na to,
jaký máme potenciální talent či schopnosti,
je třeba si uvědomit,
že k životu je probudí pouze čin.
Mnozí z nás chápou pojmy
jako oddanost, odvaha a láska,
ale doopravdy je poznáme,
jedině když dokážeme konat.
Konání vede k porozumění
a díky činnosti
se vědění promění v moudrost.*

*Budeš-li pouze
postávat na břehu,
moře nepřeplyješ.*

RABJNDRANÁTH THÁKVR

Opustili jsme údolí; vyškrábali jsme se do krátkého, zato však příkrého svahu a zastavili jsme se na pahorku přímo nad chatou Moudré. Zakručelo mi v žaludku. Až na tu hrstičku bobulí jsem nejedl skoro dva dny. A hned nato Moudrá prohlásila: „Nastal čas jídla.“

„Výborně," řekl jsem. „Zrovna jsem na to myslel.“

„Já vím," řekla. „Slyšela jsem, jak se ti bouří žaludek." S úsměvem mě odvedla do zahrady, která byla pečlivě obdělávaná. Protékal tudy potok, který Moudrá využívala k zalévání pestrobarevných bylinek, ovoce a zeleniny, jež v zahradě rostly. „Nasbírej si, na co máš chuť.“

Uvařili jsme si tykev a brambory, okořenili to hořkosladkou petrželkou a ještě jinými bylinami, které jsem nepoznal, a směs obložili čerstvým salátem. Když jsme usedli k jídlu, Moudrá promluvila o zákonu činnosti. „Dobrých úmyslů se nenajíš," začala. „Abys mohl připravit tenhle pokrm, vyklučila jsem půdu, přeryla hlínu a zasela semínka; teprve pak se dá sklízet úroda. Žít v tomhle světě, to chce víc než pouhé sny a dobré úmysly - to žádá čin.“

Zatímco jsme jedli, vyprávěla mi o jisté události; předpokládám, že se ten příběh vztahoval k jejímu předchozímu životu. „Jako mladičké studentce v Indii se mi jednou dostalo cenného poučení. Tenkrát jsem pocházela z privilegované rodiny a většinu času jsem trávila u knih. Jednoho dne jsme se vydali na jakousi cestu a převozník mě vezl přes širokou řeku. Popisovala jsem mu, jak jsem shromáždila všechny ty vědomosti. Převozník bedlivě naslouchal a pak se mě po chvilce zeptal, jestli umím plavat. ‚Ne,‘ odpověděla jsem, ‚neumím.‘ ‚Potom se tedy obávám, že vaše vědomosti přijdou nazmar,‘ řekl ten převozník. ‚Tahle pramice se potápí.‘”

Pointa toho příběhu nás oba rozesmála.

„No a co se dělo dál?“ zeptal jsem se jí.

„Ach ano, utopila jsem se,“ odvětila. „Bylo to poučení, na které nezapomenu. Tenhle ten svět, to je říše energie a činnosti; lhostejno, co všechno víš nebo kdo jsi, lhostejno, kolik knih jsi přečetl anebo jaké máš nadání - ten potenciál probudí k životu pouze čin. Filozofické systémy dělají dojem, ideje nás vábí, ale bez ohledu na to, jak jsou slova elegantní, jsou to laciné cetky. Je tak snadné rozprávět o oddanosti, kuráži a lásce, ale pochopení spočívá v konání a moudrost vyrůstá z praktického uplatnění.“

Když se vydala na vzdálenější konec zahrady, šel jsem za ní; vylezli jsme na několik balvanů a prohlíželi si les, jenž se rozkládal pod námi.

„Takový výhled by se líbil spoustě lidí,“ řekla Moudrá. „Patrně by usilovali o to, aby sem mohli vystoupat, a toužili by zde stanout. Jenomže oni tohoto vrcholu nedosáhli a z vyhlídky se neradují, kdežto my ano - ne kvůli tomu, že bychom byli chyťřejší nebo silnější anebo že si to snad více zasloužíme, ale čistě z toho důvodu, že jsme ten výstup uskutečnili. Jedině ti, kdo uskuteční výstup, se mohou těšit z vrcholu.“

Poté, co jsme se vrátili zpátky k jídlu, Moudrá podotkla: „Na tomhle světě není jednoduché vyvíjet činnost: vždyť síla pochybností a netečnost jsou všude kolem, ba i v naší vlastní

mysli a těle! Proměnit myšlenky v činy, to chce energii, oběti, odvalu a srdce, poněvadž jednat znamená riskovat. Musíme překonat všechny ty rozumné důvody, proč ten či onen čin odložit, proč tu práci přenechat někomu jinému, proč si dál hověť v pohodlném křesle dobrých úmyslů. Avšak zákon činnosti nám pořád dokola sděluje totéž poselství: raději udělat to nejlepší, co umíme, nežli neudělat nic a mít pro to dobrý důvod."

„Připadá mi, jako by i to, že člověk zrána vyleze z postele, chtělo kus odvahy, takže každý uplatňuje zákon činnosti."

„Veškeré živé bytosti jednají, ale většina lidí i reaguje - a to jedině tehdy, když je k tomu přinutí bolest nebo strach, když se jim vztahy rozsypou na konflikty anebo když jim těla ochoří stresem. Zákon činnosti nás učí, abychom překonali netečnost i netrpělivost tím, že budeme jednat v důsledku odvahy, jasného záměru a oddanosti."

„Jak tedy lze překonat netečnost?"

„Tím, že uznáme tři základní skutečnosti," odpověděla. „Zprvée: přijmeme svou lidskost a fyzickou přítomnost na světě; zadruhé: uvědomíme si, že nikdo nebude žít místo nás a že nabýt sil můžeme jenom díky vlastnímu úsilí; a zatřetí: smíříme se s tím, že činnost s sebou leckdy přináší nepohodlí. A pak už se do toho můžeme pustit!"

Dokud nepociťujeme jistotu a bezpečí, inspiraci nebo motivaci, dokud strach či pochybnost nezačne vypadat jinak, už nám není dopřán přepych čekání. Už nemůžeme čekat, až nám někdo udělí povolení, že smíme jednat. Cítím v duši velikou naléhavost. Právě proto jsem se znovu zjevila, v tomhle čase a na tomhle místě, proto nyní s tebou hovořím. Nastal čas jednat v souladu s našimi nejvznešenějšími ideály, a to navzdory jakýmkoli obavám, pochybnostem a nejistotám, jež nám kříží cestu. Tváří v tvář strachu nám nezbývá než ukázat kuráž. Kuráže je nám zapotřebí den co -den, protože den co den čelíme obavám - nemusí jít nutně o dramatické situace, jako například chycení bankovního lupiče nebo o záchranu tonoucího,

ale bojujeme třeba s nutností vyjádřit vlastní city, odbourat starý zlozvyk anebo na sebe vzít jisté riziko a vystoupit z da-
vu."

Zvedli jsme se a začali poklízet. „Ráda bych ty zbytky jídla rozsykala po lese, aby si na nich mohla pochutnat zvířata, ale ne tak blízko u chaty." Vedla mě mezi stromy na kraj svahu tak příkrého, že by se dal bezmála popsát jako útes.

Moudrá, stojíc na kraji srázu, začala házet zbytky jídla jelevoni, který se pásl hluboko dole. Svah, rozměklý divokými dešti, však zničehonic povolil. Přímo před mýma zděšenýma očima mi Moudrá zmizela z dohledu. Prudce jsem se vrhl vpřed a spatřil, jak se moje společnice řítí dolů. Zjistil jsem, že skáču přes okraj a kloužu za ní, přičemž se snažím udržovat rovnováhu. Nyní jsme tedy oba klouzali ke kolmému srázu.

Musela si to uvědomit, protože jsem uviděl, jak se chytá kořenů stromů, aby svůj pád zbrzdila. Všechno se to odehrávalo jakoby zpomaleně, byl to souvislý sled výrazně vykreslených detailů. Bylo mi jasné, že jsem samá modřina a škrábanec, ale žádnou bolest jsem necítil.

Kdyby to jen trochu šlo, chtěl jsem jí pomoci, ale nejdříve ze všeho jsem musel pomoci sobě; i já jsem se začal přichytávat kořánky a trávy. Štěstí stálo při mně: když jsem se řítil kolem ní, chytili jsme se za ruce. A nejspíš právě tehdy mi o hlavu zavadil padající kámen, protože od té chvíle si už nic nepamatuji.

Probral jsem se u potoka. Hlava mi mokvala krví. Otevřel jsem oči a spatřil Moudrou: otírala mi tvář vlhkým hadříkem, obličej měla umazaný, ale usmívala se. „To krvácení se už zastavilo," řekla. „Zdá se, že budeš žít."

„No, ty nejspíš také," řekl jsem a pokusil se jí ten úsměv oplácet.

Když jsme se o něco později ve večerním soumraku choulili u ohně v její chatě, přehrával jsem si v duchu, co se vlastně odehrálo, a teprve v tom okamžiku mě přepadl strach: „Vždyť jsme se klidně mohli zabít! Nebo alespoň *já* jsem se mohl zabít - jak je to s tebou, nemám ponětí."

„Kdybys byl zůstal, kde jsi, bylo by to drobet moudřejší a pro tebe podstatně bezpečnější," odpověděla. „Ale tím, že jsi vyrazil za mnou, jsi prokázal velkou statečnost."

„Jakápak statečnost! Já jsem o vůbec nepřemýšlel. Prostě jsem viděl, jak padáš, a tak jsem skočil."

„A přece to byla dokonalá demonstrace zákona činnosti."

„Až zase budeš někdy potřebovat nějakou tu demonstraci, dal bych přednost házení kamenů po stromech."

Usmála se. „Občas se takovéhle věci stávají."

„No, zdá se, že co se padání z kopců týče, letos máš svůj rok," řekl jsem, což byla narážka na pád, o kterém mi vyprávěla předtím.

„Myslíš, že je to znamení, že bych měla bydlet v menší nadmořské výšce?" zeptala se. A potom poněkud vážnějším tónem dodala: „Mohlo to dopadnout i jinak. Mohl ses zabít sám. Ten náhlý impulz pomoci mi byl stejně chvályhodný jako krátkozraký."

„Cože?!"

„Usoudil jsi, že sama si pomoci nedokážu."

„Víš, ono to opravdu vypadalo, že by ti nějaká ta pomoc přišla vhod!"

„A to je pravda. A přesto si uvědom, že každý zákon má v sobě zárodky protikladu. Soucítění někdy vyžaduje čin, ale tenhle zákon nás také učí, jak je moudré zůstat v klidu - učí nás, že i nečinnost je čin."

„Jako třeba meditace," řekl jsem.

„Přesně tak. Je čas činu a čas klidu. Někdy můžeš prokázat největší odvahu, trpělivost a moudrost, když zůstaneš v klidu, ačkoli tě touha a různé pohnutky nutí k akci."

„Jak se dá poznat, kdy je třeba jednat a kdy zachovat klid?"

„Ti, kdo mají sklony k netečnosti či ustrašenosti, by měli soustředit svou vůli na to, aby jednali chabře a s rozvahou. Ti, kteří tíhnou k ukvapenosti v mluvě či konání, rozhodně neprohlopí, když se zastaví, párkrát nadechnou a prozkoumají své pohnutky, aniž by přitom pociťovali potřebu podlehnout jim."

V každém případě však naslouchej moudrosti svého srdce - pak poznáš sám, kdy zůstat v klidu a kdy chytit okamžik za pačesy."

Poté jsme družně seděli v poklidu večera a zírali jsme do plamenů, zatímco teplo ohně odnímalo našim tělům rozbolevost způsobenou nedávným dobrodružstvím. Jak se stále víc stmívalo, začala mě zmáhat dřímota. Lehl jsem si na bok, oči upíral do plamenů a naslouchal jejímu hlasu: „Oheň přeměňuje hmotu v energii a tím nám připomíná, že všechno je v pohybu, všechno se mění. Nakonec každého z nás stráví ten oheň bez plamenů - oheň našeho života. Jednej proto s odvahou, Poutníku, dokud máš ještě čas, dokud máš ještě tělo." A potom se rozhostilo ticho.

Zákon cyklů

Jak tančit podle písňe přírody

*Svět přírody se pohybuje
v rytmech, vzorcích a cyklech -
střídání ročních období,
pohyb hvězd, příliv a odliv.
Roční období do sebe nestrkají a
ani mračna táhnoucí po obloze spolu nezávodí.
Všechno se děje v příslušném čase
- v časových kruzích
vše narůstá a ubývá a opět narůstá
jako vlny oceánu.*

*V srdci každé zimy
leží chvějící se jaro
a za oponou každé noci
čeká usměvavý rozbřesk.*
CHALÍL DŽIBRÁN

Té noci strávené v chatě jsem měl živý sen - nebo se alespoň domnívám, že to sen byl: probudil mě hlas Moudré. Venku již bylo světlo, přestože jsem měl pocit, jako bych byl zrovna usnul. Včerejší pád na mě nezanechal stopy; nic mě nebolelo a vlastně jsem o svém těle sotva věděl. Moudrá řekla: „Pojď!“ Nějak si nevzpomínám, že by se její rty pohnuly. Vzápětí jsem stál u dveří chaty a hleděl ven do jasného letního dne. Kalifornská tráva zhnědla a vzduch byl suchý a plný prachu.

„Zavři oči,“ řekla. Vybavuji si několik okamžiků naprosté tmy a ticha. Potom jsem oči otevřel a před nimi se prostíral zamračený podzimní den. Nepochybně sprchlo, protože prach už se usadil a na suché trávě se tu a tam ukazovaly záblesky zeleně. Do tváře mi zadul studený vítr, a tak jsem zase zavřel oči.

Když jsem je otevřel, pocítil jsem štiplavý chlad zimy; stromy byly holé. Na spadáném listí bylo vidět jinovatku. Vyšel jsem z chaty; ucítil jsem těžkou, chladnou zemi a v dále zaslechl zvuk hromu.

V jediném záblesku světla se vzduch zase proměnil v jarní vánek a já jsem uslyšel, jak hlas Moudré říká: „Svět přírody tančí na hudbu změny - střídají se roční období, nebesa rotují a den se mění v noc. Všechno se děje v příslušném čase, vše se mění a roste, objevuje se a mizí, narůstá a ubývá, příliv a odliv. Všechno, co narůstá, zase začne ubývat, a všechno, co ubývá, opět naroste. Takový už je zákon cyklů.“

Když pak nastalo jitro, probudil jsem se osvěžený, ale rozhodně dost rozbolavělý. Opláchl jsem si obličej studenou vodou a pojedl několik lesních plodů; pak mě Moudrá vyzvala, abych si s ní vyšel na zvláštní místo, jež leží o kousek výš v kopcích. Jak jsme tak stoupali po skalnaté stezce, vyprávěl jsem jí o svém snu.

„Od ročních období se máš hodně co učit a tvůj sen je znamením, že jsi připraven porozumět.“

„Porozumět čemu?“

„Tomu, že vítr změny může přijít jako zběsilý hurikán, který ti rozsápe život na kusy, anebo se přivlní v podobě něžného vánku a pohladí ti líce - a jsi připraven porozumět i tomu, že jedinou konstantní věcí je změna a ta že se odehraje po svém a ve vlastním čase.“

„Ohledně změny jsem měl odjakživa dost smíšené pocity. Někdy se mi zdál život nudný, a tak jsem po ní toužil, ale když šlo všechno hladce, náročná změna mi připadala... No, poněkud náročná.“

„Změna sama není nic náročného,“ odpověděla Moudrá. „Odehraje se tak přirozeně, jako když vychází slunce. Většina z nás však hledá povědomou rutinu, aby si na jejím základě mohla ustavit pocit, že věci mají řád a oni že tento řád ovládají; tito lidé pak změnu mohou vnímat jako požehnání nebo jako prokletí - podle toho, po čem zrovna touží. Na tentýž déšť, který květiny vítají jako spásu, hudrají lidé na pikniku, protože si přáli slunečné počasí.“

Zákon cyklů nás upomíná na to, že stejně jako se mění roční období, musíme se měnit i my, že pohonnou silou nemusejí být

naše staré návyky a zlovyky a že hybný moment změny nás ve výsledku dovede k většímu uvědomění, moudrosti a klidu."

Moudrá se ohlédla po své svěží zahradě a dodala: „Když se člověk po všechna roční období věnuje zahradničení, před očima mu vyvstanou další poučení ze světa přírody: že semínka dokážou reprodukovat pouze svůj vlastní druh, že sklízíš jenom to, co jsi zasel, že z úrody si musíš schovat nějaké osivo na další rok, že abys mohl začít další cyklus, musíš nejprve ukončit ten předchozí, že nastává čas, aby všechna semena vzešla, proměnila se a nakonec zahynula, aby je bylo možno zaorat pod nové rostliny. A stejně jako to chodí se semínky a s cykly, odvíjí se i náš život.

Raduj se z každého období svého života, Poutníku. Trpělivě připravuj půdu, zasévej semena a dělej, co je potřeba - sklidiš pak hojnou úrodu plodů, jež ze tvé práce vzejdou. Tak jako se podřizuješ koloběhu ročních období, stejně přijímej štěstí i nepřízeň. Těš se z ledové krásy zimního dne i z parných chvil léta, jelikož dost brzo se každé to roční období, každý ten okamžik promění v historii - a už nikdy nic nebude úplně stejné. Místo abys sis tedy vprostřed zimního chladu stýskal po létě anebo naopak v dusných letních odpoledních prahl po studené bríze, smiř se raději s každým z těch období, vždyť všechna mají své. Napoj se na ty cykly času a přetváření a osedlej si změnu - takhle se přece lodi vezou na hřbetech vln!"

„Tvrdíš, že cykly změny probíhají pořád dál, bez ohledu na to, zda se mi to zamlouvá, nebo ne, takže bych je koneckonců nejspíš přijmout měl."

„Ano, jak říkáš - a ještě něco," přisvědčila. „Zákon cyklů rovněž odhaluje, jak se můžeš naplno podílet na vlastním vývoji, jak můžeš ovládnout umění dobrého načasování a nalézt štěstí."

„A to jak?"

„Všechno má svůj čas nejvíce příznivý a čas nejméně příznivý," odpověděla. „Dveře se otevírají a zavírají; energie narůstá a ubývá. Myšlenka nebo činnost, jež je uvedena do pohybu,

když energie narůstá, nabere hybný moment a hladce doputuje k dokončení, avšak myšlenka nebo činnost započatá v bodě cyklu, který je charakterizován poklesem energie, má oslabený účinek. Právě tehdy se zákon cyklů mísí se zákonem činnosti, aby nám odhalil, že trpělivost je ten lepší díl moudrosti - moudrosti, jež nám napovídá, kdy jednat a kdy zůstat v klidu, kdy hovořit a kdy mlčet, kdy se pustit do práce a kdy odpočívat, kdy vybudit energii pracovního cyklu nebo se naopak stáhnout a počkat si na další příliv energie."

Když jsme sešli ze stezky a namířili si to rovnou k hustému porostu stromů a keřů, Moudrá se na chvíli zastavila, aby mi pověděla jeden příběh.

„Za dávných dnů pocítil král Šalomoun silný vnitřní zmatek a zatoužil po tom, aby se vrátily prostší, mírumilovnější časy; nařídil proto, že mistr klenotník pro něho zhotoví kouzelný prsten, do něhož mají být vyryta slova, která budou platná a pravdivá po všechny časy a za všech okolností - slova, jež budou zmírňovat utrpení, a tomu, kdo bude mít prsten v držení, zajistí velikou moudrost a rozhled. Tenhle mistr klenotník zhotovil prsten věru zvláštní a nádherný, ale teprve po mnoha dnech rozjímání přišel na ta mocná slova. Nakonec ten šperkař donesl prsten Šalomounovi. Byla v něm vyryta slova: „A i tohle všechno jednou pomine.““

Když jsme vykročili zpoza stromů a vyšli na sluncem zalitou mýtinu, krajina se náhle proměnila. Spatřil jsem pomerančovník obtěžkaný jasně zbarvenými plody, jejichž vůni jsem cítil i z místa, kde jsem zrovna stál, a několik jabloní, které kvetly, a přesto ještě nebyly připravené vydat ovoce, a pak ještě dva další stromy, jež jsem nepoznal.

„To jsou ořešáky," pravila Moudrá, čímž odpověděla na mou nevysovenou otázku - načasování dokonalé jako obvykle. Potom se s úctou ořešáku uklonila a z jedné větve utrhla nevelký zelený plod a ten mi podala. „Rozloupni ho," řekla mi.

„Myslím, že ještě není zralý.“

„Rozloupni ho," opakovala. Zkusil jsem to tedy. Nejdřív prs-

ty a potom jsem do té zelené slupky bušil ze dvou stran kameny. Nakonec jsem si našel špičatý kamínek a pokusil jsem se slupku rozseknout, ale bez úspěchu. Když mi Moudrá poklepla na rameno, obrátil jsem se k ní, abych spatřil, že má plnou hrst zralých ořechů v hnědých skořápkách. „Z loňské úrody,“ řekla. „Měla jsem je tady poblíž schované.“

Vzala kamínek a zlehka uhodila do skořápky; ta se s lupnutím otevřela. Totéž udělala i s několika dalšími ořechy, a tak jsme s chutí pojedli malou přesnídávku. Zatímco jsme chroustali ořechy, vysvětlovala: „Jsem tady, abych se s tebou podělila o prosté pravdy, díky nimž bude tvůj život fungovat lépe. Nemohu ti ovšem zaručit, že se skutečně poučíš - načasování totiž závisí jen a jen na tobě. Víš, my lidé jsme jako ta ořechová skořápka: pokud se snažíš rozlousknout ji v nepravý čas, je to prakticky nemožné, ale jakmile dozraje, stačí, když poklepeš na to správné místočko, a otevřeš ji bez námahy. Tvým procesem dozrávání je každodenní život. A jednoho dne k tobě přistoupí někdo či něco a poklepe na tebe.“

Usedli jsme do stínu jabloní, pojídali ořechy a pomeranče, zatímco do korun stromů šplhalo slunce. Opřel jsem se zády o kmen jabloně a naslouchal zvukům blízkého potoka; pociťoval jsem spřízněnost se světem přírody. Slunce mi prohřívalo kosti a konejšilo mě, dokud jsem se nedostal do stavu hlubokého pokoje. Lehl jsem si na záda, zvedl oči k tetelícím se listům a pozoroval skrze ně, jak mi nad hlavou táhnou oblaka. A Moudrá, jako by reagovala na narážku, řekla: „Všímáš si, jak ty mraky pomaloučku plují po větru? Nechvátají, ani se neloudají.“ Tuhle myšlenku jsem už nějakou chvíli přemítal v hlavě, ale něžný hlas Moudré, jenž nahlas formuloval mé nejniternější úvahy, se dotkl čehosi hluboko ve mně, takže ta oblaka i vítr pronikly do samého centra mého vědomí. V tom okamžení se příroda stala mou učitelkou.

Moudrá svůj výklad o zákonu cyklů doplnila příběhem: „Když jsem před mnoha a mnoha lety putovala po Polsku, navštívila jsem ubohé obydlí věhlasného rabína, který proslul

svou velikou moudrostí. Jediná světnice, v níž žil, byla nacpaná knihami. Kromě knížek tam až na jednoduchý stůl s lavicí neměl nic.

„Rebe,“ otázala jsem se ho, „kde máš nábytek?“

„A kde máš ty ten svůj?“ zeptal se vzápětí on mne.

„Já?“ odpověděla jsem zmateně. „Ale vždyť já jenom projížďím!“

„To já taky,“ pravil rabín. „To já taky.“

Zákon vzdávání se

Jak sevřít do náručí vyšší vůli

*Vzdát se,
to znamená přijmout s otevřenou náručí
tuto chvíli, toto tělo a tento život.
Vzdát se, s tím souvisí
opustit vlastní zvyklosti
a žít v souladu s vyšší vůlí,
jež je vyjádřena v podobě moudrosti srdce.
Vzdání se - daleko více než pasivní přijetí -
využívá každý úkol
jakožto prostředek duchovního růstu
a rozšířeného vědomí.*

*Někteří se domnívají,
že když člověk vytrvá,
posílí ho to;
někdy je však důkazem síly to,
že nechá věci plavat.*
SYLVIA ROBINSONOVA

Ráno se přehouplo k odpoledni. Do haluzí nad našimi hlavami se opřel náhlý poryv větru a vytrásl z nich jediný list, který se v kruzích snášel dolů, aby přistál u nedalekého potoka. Moudrá ukázala na běhutou vodu a zeptala se mě: „Povšiml sis, Poutníku, jak je tekoucí voda jemná, a přece mocná? Je poddajná, prudká, přizpůsobivá, bez odporu se vzdává gravitaci, podřizuje se tvaru jakékoliv nádoby. Voda ti ukazuje tu nejinteligentnější a nej mocnější odpověď, jakou můžeš komu dát za všech okolností.“

„A ta odpověď zní...?“

„*Vzdát se*“ řekla.

„To nechápu,“ řekl jsem. „Učili mě, abych bojoval za to, čemu věřím - abych se nikdy nevzdával.“

„Přestože zákon vzdání se znamená, že je třeba přijmout všechno, co tě v životě potká, skutečně *neznamená*, že máš pasivně snášet to, co se ti nelíbí, či ignorovat bezpráví anebo dovolit někomu, aby z tebe udělal oběť nebo tě ovládal. Opravdo-

vé vzdání se je aktivní, asertivní, pozitivně zaměřené - je to tvořivé odhodlání, které ti v duchu uvědomění pomůže, abys ze stávající situace vytěžil, co se dá. Abys z ní měl užitek."

„Nějak nedokážu předstírat, že oceňuji chřipku, píchlé pneumatiky nebo jiné problémy," odpověděl jsem.

„V tomhle zákoně nejde o to, abys cokoli předstíral nebo abys potlačoval své skutečné city; jedná se o to, abys je dokázal transformovat. Vzdávat se naučíš, když změníš úhel pohledu na svět." Moudrá chvilku přecházela sem tam, jako by hledala ta správná slova. „Podívej se na to takhle: kdybys trénoval atletiku, trenér by tě jeden den třeba pochválil a druhého dne by po tobě chtěl zničující výkon. To všechno bys dokázal přijmout, neřkuli ocenit, jakožto *součást tréninku*. Vidíš, totéž platí i v běžném životě. Duch je tvým trenérem, Poutníku, a život je tvůj trénink. A proto se tě tážu: co když se **píchla** pneumatika nebo chřipka dá chápat jako základní součást tvého učení a růstu?"

„Inu, asi bych na to mohl nahlížet i takhle. Ale v životě by mě nebylo napadlo, že bych se měl vzdávat píchlé pneumatice," zažertoval jsem.

Moudrá s úsměvem vysvětlovala: „V tom nejpravdivějším slova smyslu tě tenhle zákon vede k tomu, aby ses vzdal této chvíli - abys přijal cokoliv, co před tebou vyvstane, včetně vlastní reakce na to, co se objeví. Znamená to, že nestačí přijmout jenom životní výkyvy, všechna ta nahoře a dole, ale je nutno přijmout i sebe, vlastní tělo, vlastní myšlenky a vlastní pocity."

„Tvrdíš tedy, že jakmile se jednou naučím přijmout sebe a vzdát se tomu, co se děje, život začne být snazší?"

„Život ti nepřestane stavět do cesty úkoly a zkoušky," pravila. „Když se však uvolníš a ponoříš se do života, i tvoje nesnáze budou mít nějaký ten potěšující aspekt, třeba ten, že můžeš hrát hru na úkoly nebo řešit hádanku."

„Nějak se nemohu zbavit dojmu, že tohle se snáz řekne, než udělá."

„Všechno se snáz řekne, než udělá!" odpověděla. „Tak začni v malém! Když máš nějaké menší nedorozumění, snaž se pochopit stanovisko toho druhého a uvidíš, co se stane. Nepřipouštěj si malá zklamání. Řid' se náповědou Epiktéta, řeckého mudrce, který radí svým žákům: „Nauč se s důvěrou očekávat, že se všechno děje přesně tak, jak se dít má.""

„Ze všech zákonů, jimž jsem se až dosud naučil, mi tenhle ten případ připadá nejobtížnější," řekl jsem. „Zdá se mi, jako bych se musel vzdát části sebe sama - svých tužeb, hodnot a věcí, kterým dávám přednost."

Tvář Moudré zazářila vlastním světlem a ona řekla: „Zákon vzdání se respektuje nedotknutelnost každé duše, její božské jiskry osobitosti. Ničeho takového se zbavovat nemusíš, Poutníku; je jen potřeba, abys opustil vlastní zvyklosti. Vzdát se vlastní menší vůle ve prospěch vůle vyšší, to není běžné cvičení," pokračovala, „protože člověk by raději dělal to, čemu dává přednost. To je pochopitelné. Ale život ti nedává vždycky to, v čem nacházíš zalíbení, takže ty nenaplněné touhy u tebe vyvolávají pocit svázanosti, úzkost a zoufalství. Řídíš-li se svou menší vůlí, může to vést k dočasnému uspokojení, ale k trvalému štěstí nikoliv. Pokud jasně pochopíš, že smyslem tohoto života není dostávat, co chceš, ale naučit se *chtít to, co právě dostáváš*, v takovém případě spojíš svůj život se zákonem vzdání se."

„Jak mám tenhle zákon skutečně prakticky uplatnit?" otázal jsem se jí.

„Začni tím, že se v každé situaci budeš ptát. „Co poslouží nejvyššímu dobru *všech* zúčastněných?" Z toho třeba vyplývá, že budeš v kraji vysušeném na troud toužit po dešti, ačkoliv do tvého vlastního domu zatéká střechou. Opravdové vzdání se lze vyjádřit upřímným přáním „Ne vůle má, ale tvá necht' se děje.""

„To bude pro mě nejspíš pěkně tvrdý oříšek."

„To pro každého!" opáčila s úsměvem. „Ale louskání oříšků neboli usilovné snažení už je součástí života. Má počátek v tom,

že přesuneš svou energii a pozornost od tužeb menší vůle k moudrosti vůle vyšší."

„To teď hovoříš o vůli Boží?"

„Abys vyslovil modlitbu ‚Děj se vůle tvá‘, nepotřebuješ k tomu víru ve vnějšího Boha; stačí, když promluvíš srdcem a zeptáš se sám sebe: ‚Kdyby mě nyní vedl moudrý, milující, soucitný Bůh, co bych v téhle situaci dělal?‘ Potom si uvědom své srdce a naslouchej svému vyššímu já. Poznáš, co máš dělat, a nalezneš odvalu a lásku, abys to skutečně udělal - a to proto, že ať už si to plně uvědomuješ, nebo ne, tvým prostřednictvím působí Duch."

„Nejsem si moc jistý, jak začít," přiznal jsem se.

„Stačí, když se na úrovni, kterou zvládneš, otevřeš životu. Časem se ti tahle dovednost, tedy vzdávání se, dostane hlouběji pod kůži, až ji nakonec procítíš natolik niterně, že i ve chvíli, kdy by ti přišel vhod slunný den, se dokážeš radovat z dešťových mraků. A pamatuj také na odpočinek! Odpočinek je způsob, jímž se tělo vzdává přítomné chvíli a nechává plavat zařixované představy o tom, co by se ‚mělo‘ stát, takže pak můžeš odpočatě a nevinně reagovat na každý okamžik, aniž tě zatěžují úsudky či očekávání."

A zrovna v tu chvíli jsme zvedli oči, abychom zahlédli tu kočku, která mi poskytla lekci o přítomnosti, jak sedí na blízkém balvanu. „Její Veličenstvo pořádá dvorní recepci," pravil jsem.

Moudrá v tom samosebou viděla další příležitost k poučení. „Všiml sis někdy, Poutníku, jak jsou kočky vytrvalé, když jdou tam, kam chtějí?"

„Ano, to jsem postřehl," řekl jsem a upřeně přitom zíral na kočku.

„Ale když se jim někdo postaví do cesty," dodala, „posadí se, odpočívají a využijí té příležitosti, aby si olízaly tlapy. Umění vzdávat se si jen málokdo osvojil tak dobře jako právě kočky a mistři bojových umění."

„Co má vzdávání se společného s bojovým uměním?"

„Nejvznešenější bojová umění se podobají vodě: plynou a jsou poddajná a vstřícná, ne tvrdá a reaktivní. Takovéto umění nás učí táhnout, když do nás strkají, a tlačit, když nás táhnou - raději s životními silami splynout nežli proti nim bojovat.“

Domluvila a chvilku hleděla vzhůru do kopců; pak se znovu obrátila ke mně: „Kdysi dávno jsem žila ve feudálním Japonsku jako mladý samuraj, který pátrá po mistrovství meče. Trénovala jsem spoustu hodin denně, cvičila jsem rozmanité seky, kryty a momenty úniku. Našla jsem mistra, který svolil, že mě bude učit, ale o mé technice neřekl ani slovo a trval na tom, že ta je až na druhém místě. Místo toho zdůrazňoval, jak je důležité přestat lpět na vítězství, bezpečí nebo vytoužených výsledcích. Jedině ten bojovník, který se dokáže vzdát menšího já s jeho touhami, obavami a náklonnostmi, dokáže zůstat uvolněný a soustředěný. V souboji to chodí takhle: vzdát se smrti, tedy pomyslně před ní složit zbraň, znamená přežít; křečovitě lpět na životě znamená přijít o něj. Chápeš? Tenhle zákon je upotřebitelný na úrovni života a smrti. Čím více na něčem přestáváš lpět, tím více se otvíráš větší svobodě.“

Předvídajíc mou další otázku, Moudrá dodala: „Vzdát se náklonnosti neznamena, že opustíš svůj dům či pozemské statky. Je to niterný akt, ochota otevřít náruč pro vše, co přichází.“

„Kdy přesně se tenhle zákon uplatní v každodenním životě?“

Moudrá se zasmála. „Spíš se ptej, kdy se neuplatní! Vyber si jakoukoli situaci, kterou bys asi normálně odmítl, vyhnul se jí nebo jí vzdoroval; úplně se jí vydej napospas, převed' si ji do svého 'jazyka' a nalož s ní, jak nejlépe umíš. Až budeš pracovat ve prospěch pozitivní změny ve světě, odevzdej se vlastním nejvznešenějším pohnutkám. Ale podobně jako ta kočka nemrhej energií na to, že bys vzdoroval okolnostem, jež nemůžeš ovlivnit, anebo se kvůli nim rozčiloval.“

Odrhli jsme zrak od vršků táhnoucích se do dálky. Moudrá se posadila na travnatý svah a já jsem ji napodobil. A potom

klidně, bezmála s úctou pokračovala: „Uznávám, jak je těžké vzdát se životu tak, jak přichází - kapitulovat před nenasytností, utrpením a bezprávím tohoto světa. Nicméně věř, že časem dojdeš k tomu, že každého člověka, každou věc a jev budeš chápat jako jistý aspekt Ducha - a přijmeš za svou víru, že přes veškeré strádání se všechno na světě děje tak, jak má. Vzdát se, to je akt pokory, uznání skutečnosti, že život je záhada, jejíž hloubku lidská mysl nezměří. Jak napsal Isaac Bashevis Singer: „Život je Boží román; nechte Boha, ať ho dál píše.“

A tohle ti mohu slíbit, Poutníku," uzavřela. „Zákon vzdání se ukáže cestu k přirozenému stavu milosti, otevře cestu víře a jejímu rozkvětu, povede k tomu, že si uvědomíš vlastní bytostnou jednotu se všemi ostatními tvory - vyústí ve vědomí tak hluboké, že urychlí tvůj vývoj a katapultuje tě na cestu lidských možností, do duchovní reality, jež existovala dávno, dávno před vznikem hmotného světa.“

Zákon jednoty

Jak se rozpomenout
na spojení

*Tady na Zemi
vystupujeme jako oddělené bytosti,
z nichž každé je přiřčen jiný osud;
ale stejně jako jsou jednotlivé dešťové kapky
součástí moře,
tak i každý z nás je součástí
oceánu Vědomí, těla Božího.
Jen najdi lásku a vnitřní mír
v hloubi nejvyšší pravdy:
všichni jsme jedna rodina.
Odhod' zátěž strachu, závisti a vzdoru
a vynes se do výše na perutích porozumění -
vstoupíš do nezměrné země Soucítění.*

*Ach, jen se nedat zahnat do ústraní
sebemenší částičkou
oddělenou od zákona hvězd!
Vždyť jaký je hluboký smysl
toho všeho?
Co jiného než obloha posetá ptáky,
v jejíž hloubi
duje vítr
návratu domů?*

RAJNER MARIA RILKE

Od pobřeží k nám vítr přivál mraky, které s sebou přinesly rychlou přeháňku a na severovýchod přičarovaly duhu. Když jsme se zastavili, abychom si to panoráma prohlédli, Moudrá promluvila o posledním zákonu, o který se se mnou měla podělit, nežli se spolu rozloučíme.

„Zákon jednoty,“ začala, „představuje zvláštní úkol pro nás oba, jelikož jeho transcendentní povaha je příčinou, že ho lze plně pochopit toliko ve stavu vyššího vědomí. Takže nejprve se asi dotknu jen tvé mysli. Má slova jsou však semena: jestli vzklíčí a dotknou se tvého srdce, tenhle zákon ti může navždycky změnit život. Zákon jednoty si žádá veliké uvědomění, že od sebe nejsme tak oddělení, jak se nám zdá - že ve skutečnosti jsme jedna Bytost, jedno Vědomí.“

„Ne že bych chtěl být nezdvorný," řekl jsem, „ale co s tím? Tím naznačuji, že mě zajímá, co má tenhle zákon společného s normálním životem."

„To ti bude brzy jasné," odpověděla. „Zákon jednoty není pro malou mysl snadno pochopitelný, protože se neshoduje se všedním vnímáním. Začněme tedy tím, že připustíme, že v rovině všední reality máme zcela nepochybně oddělená těla, mozky a emoce. Pokud mě něco napadne, nemusí to ve stejnou chvíli nutně naskočit i ve tvé hlavě; když prožívám nějakou emoci, pravděpodobně to nevnímáš stejně; udělám-li si modřinu na holeni, ty tu bolest nepocítíš."

Víš, zákon jednoty je paradox: lživý, a zároveň pravdivý - závisí to na našem stavu vědomí. Jsme-li Jedno, anebo množství jedinců, to se odvíjí spíš od naší perspektivy než od jakékoli objektivní reality. Běžná zkušenost nám napovídá, že jsme oddělení; vyšší vědomí nám hlásí, že jsme Jedno. Posun ve vnímání odhaluje, že my všichni jsme totéž Vědomí, jež se projevuje v rozličných tělech - podobně jako listy jsou součástí téhož stromu. Lidstvo však zapomíná tuto vyšší pravdu registrovat a namísto toho se soustřeďuje na rozdíly mezi námi, na naši separaci. Ty ale nezapomeneš, vid', že ne, Poutníku?"

„Nezapomenu," řekl jsem. „Jenomže si nejsem jistý, zda tomu tak úplně rozumím."

„Alespoň jsme udělali první krok. Podívejme se, kam povede ten další," pravila a sebrala z lesní půdy žalud. „Jestliže prozkoumáme tenhle žalud, řekneme o něm, že je .jederí; a přece se skládá z milionů různých buněk, molekul a atomů. Ten nepatrný atom prohlásíme za .jeden', avšak i on je součtem mnoha částíček a sil. Když zkoumáme Zemi, tvrdíme o ní, že je jedna'; a přesto ji ve skutečnosti vytváří půda, vzduch, oheň a voda plus tisíce živočišných druhů, biliony živých bytostí a bezpočet trilionů atomů. Takže pověz: je žalud, atom nebo Země jedno, nebo mnoho? A co lidstvo?"

Odpověď jsem neměl; dokázal jsem jen zvážit danou otázku. „Hádám, že je to paradox," prohlásil jsem nakonec.

„Ano," přitakala Moudrá. „A protože je tomu tak, můžeš si vybrat, jak budeš nazírat na realitu - budeš-li ji chápat z hlediska menšího nebo většího stavu vědomí. A teď se na to podívejme trochu jinak," pokračovala Moudrá. „Asi budeš souhlasit s tím, Poutníku, že jazyk je odrazem většiny našich základních vjemů, že způsob, jímž mluvíme, a slova, která používáme, mají cosi společného s tím, jak nazíráme na realitu."

„Ano, to zní přijatelně."

„Když tedy vyslovíš slova *Jdu do svého domu*, tahle věta dává smysl, ne?"

„Jistěže."

„A ono ‚ty‘, které se zmiňuje o ‚svém‘ domě, je samozřejmě odděleno od toho domu. Je to tak správně?"

„Až potud jsem s tebou zajedno."

„Dobrá. Co máš tedy na mysli, když říkáš *Mé tělo se dneska cítí dobře*. To ‚ty‘, které o té věci mluví jako o ‚mém‘ těle, je také od toho těla oddělené?"

„Inu, o tom jsem nikdy nehloubal. Myslím, že jde jen o ustálené vyjadřování, o jazykovou zvyklost," odpověděl jsem.

„Ano, to je," pokračovala. „Ale souhlasil jsi s tím, že jazyk odráží naše základní vnímání reality. A tahle věta evidentně naznačuje, že ‚ty‘ nejsi tvé tělo, ale cosi, čemu to tělo ‚náleží‘."

„Ano, řekl bych, že ano."

„Je tedy možné, že by jazyk byl odrazem hlubší pravdy? Postupme nyní o krok dál. Pokud ty nejsi tvoje tělo, kdo jsi?"

„No, hádám, že bych mohl říci, že jsem duše nebo vyšší já, které má tělo anebo v těle žije - něco na ten způsob."

„Výborně. Ale co to znamená, když mluvíš o ‚své duši‘ nebo o ‚svém vyšším já‘? Kdo je to ‚ja‘?"

„Já... Já nevím."

„Mohlo by platit, že to ‚ty‘, jež mluví prostřednictvím těla, je v tom neopravdovějším smyslu samo čisté Vědomí?"

„To.. to nevím. Je to paradox a..."

„Ano, to je, o tom není sporu. Uvažuj o tom, Poutníku! Vědomí hledící na svět prostřednictvím bilionů očí je jediné vě-

domí nekonečné lásky a moudrosti, jíž říkáme Bůh - Bůh, který milosrdně a se soucítěním pozoruje život, Bůh, který je život sám. Dalo by se připustit, že i když si den co den řešíš své běžné záležitosti a zanášíš se přitom svými osobními tužbami a zájmy a sny, že přesto jsi tím Vědomím, jež se zároveň projevuje v podobě všech těch těl a mozků a stromů a ptáků a žaluďů?"

„Prosím za prominutí," řekl jsem, „ale mně to teď v hlavě bzučí jako vůle!"

Zasmála se. „A v tom je právě ta potíž! Tvůj mozek si to nedokáže představit - můžeš to buď *cítit*, nebo *ne cítit*. Když nastane ten vzácný okamžik vzepětí, kdy to cítíš, tvá mysl může konečně spočinout; koupáš se v absolutním blaženství a prožíváš čistou radost a mír. Jestli to všechno ovšem nejsou jen slova."

Povzdechl jsem si. Měl jsem pocit, jako by se mi nedostávalo čehosi důležitého. Chtěl jsem zažít to, co mi popisovala.

A Moudrá znovu odpověděla na mé nejniternější úvahy: vzala mě za bradu a zadívala se mi do očí. Opětoval jsem její pohled a cítil jsem, že i já sám se nořím stále hloub a hloub, dokud se jí obličej nezačal měnit. Nejprve jsem kolem ní uviděl světlo; pak z ní byla velmi stará žena a potom urputný bojovník a pak ještě jiní lidé, dokud jsem nakonec neviděl...sám sebe. Nemyslím svůj odraz - myslím tím, že naše spojení bylo náhle tak hluboké, že jsme se stali jedinou bytostí, už jsme nebyli dva.

Vzápětí jsem se skokem vrátil do obyčejného vědomí. Seděli jsme se zkříženýma nohama v měkké trávě. Byl jsem omráčený, neměl jsem slov. „Tohle byla jen ukázka, Poutníku," řekla Moudrá. „Nežádám po tobě, abys ve stavu běžného vědomí prožíval svou jednotu se vším stvořením, abys jí věřil nebo ji ve vší úplnosti chápal. Tento zážitek je milost, je to dar. Avšak když pocítíš jednotu třeba jen s jedinou lidskou bytostí, dokážeš ji rozeznávat i ve světě. Část tebe, místečko ukryté kdesi hluboko ve tvém srdci, tuhle vyšší pravdu zná; a právě proto se můžeš v jakémkoli okamžiku spojit se zákonem jednoty - zvolíš si, že

ostatní lidi, své milované, kamarády a stejně tak i nepřátele, budeš chápat jakožto jiné stránky svého širšího já.

Takže až se příště budeš s někým hádat nebo milovat," mluvila dál, „anebo s ním budeš hrát nějakou hru, zeptej se sám sebe: ‚Co kdybych se rozhodl, že budu ostatní brát jako jiné aspekty mne samého? Co kdybych nás chápal jako Jedno? Jak bych se choval? Jaký vliv by to asi mělo na moje vztahy? Co by se stalo s pocity, jako je závist či žárlivost? Co by se stalo, až by se můj menší vlastní zájem proměnil ve větší Vlastní zájem?‘ Nestane se náhodou ze soutěživosti spolupráce, protože sis uvědomil, že i tví protivníci jsou tvými žáky a učiteli zároveň, že jsou součástí tebe?"

„Zdá se, že takhle by se mohlo změnit takřka všechno!"

„Takové uvědomění dokáže určitě změnit svět - vždycky jednu duši současně," pravila Moudrá.

„Někteří učitelé a knihy se o téhle myšlence jednoty zmiňují."

„Jen málo jich skutečně slyšelo," odpověděla. „Teprve nyní svět dozrává, teprve nyní je skoro připraven porozumět. A nejde pouze o pár idealistických myslitelů, ale o ohromné množství realistů, kteří uznávají, že vývoj lidstva i lidské existence závisí na této rozšířené představě o lidstvu jako Jednom. Přesně jako rozličné tělesné orgány spolupracují pro dobro celého těla, tak i náš svět se ocitá na vrcholku zvratu od soutěživého zájmu o vlastní záležitosti k upřímné spolupráci v zájmu celého Těla lidstva."

V té chvíli jsem pochopil, proč mě prve přivítala jako dlouho ztraceného bratra. Moudrá mě - a spolu se mnou i každého jiného člověka - ve skutečnosti považovala za součást sebe samé. „Ano, už rozumíš," odpověděla na mé myšlenky, „proč mi život připadá tak legrační. Mluvím s tebou, dívám se na strom, pozoruji jelena, a přitom vidím vlastně jen jiné stránky svého vlastního já'. Sbíráám borůvky a je to, jako.

„Jako v té povídce od J. D. Salingera," skočil jsem jí do řeči. „Chlapec pije mléko a má pocit, že .přelévá Boha do Boha'."

„Ano, Poutníku, je to přesně tak. A když se začneš na přátele a protivníky, na lidi milované a neznámé dívat očima jediné bytosti, veškerá dilemata a konflikty se náhle rozplynou, veškerá zranění se uzdraví a celý ten paradox zmizí v záři světla téhle základní pravdy. Zde je konec celého hledání, protože ty jsi všechno a všude. Zde se obracejí v prach všechny obavy, neboť přijímáš jakožto živou pravdu, kdo jsi - tohle čisté Vědomí, jež nikdy neumírá. V Jednotě tkví naplnění všech zákonů Ducha: stav rovnováhy a vyváženosti, bezvýhradná víra ve volbu, kterou učiníš, a ve způsob, jímž tvůj život postupuje, trpělivost, s níž se krok za krokem ubíráš věčnou přítomností, soucítění se všemi ostatními stránkami vlastního já. A pochyby jsou zahrnuty a ze všech činů vyzařuje celistvost. Celé věky, spousta lidských životů naplněných hledáním! A ty a svět jste nyní Jedno.

Hlas Moudré nyní zjemněl, jako by se zasnila: „Dokážeš to pochopit, Poutníku? Dokážeš procítit pravdu mých slov? Chápeš, že jsi dítě v hořících šatech, které běhá po vsi rozsápané válkou, a že jsi i ten pilot, jenž po něm střílí? Že jsi matka i novorozené děcko, že jsi oběť brutálního znásilnění i surovec, který ten zločin spáchal? Udělal jsi vše, co se udělalo ve jménu Boha či ve jménu ďábla. Jsi ten nejvznešenější ze vznešených i nejubožejší z ubohých, máš na sobě odrané hadry i roucha ze zlata. Jsi přítomen v každém aktu laskavosti i krutosti, zbabělosti i odvahy. Jdeš tam, kam se ubírá blázen i mudrc a všechna stvoření, jež chodí po nohou, plavou či létají. Jsi Jedno a množství, vysoký a nízký, trpký a sladký, jsi na Zemi a nad ní a pod ní.

Jsi Světlo zářící z očí všech tvorů, kteří jsou ve skutečnosti Jedním. A tohle je důvod, proč znám tvé myšlenky a mohu rozprávět o svých ‚minulých životech‘: protože jsme Jedno, sdílíme všechny minulé životy, jež se dějí - a dějí se teď, jelikož i minulost, přítomnost a budoucnost Jedno jsou."

„Tím chceš říci," zeptal jsem se jí, „že když dospějí k tomu, že si tuhle jednotu uvědomím stejně niterně jako ty, i já pak budu

schopen vyladit se na myšlenky jiných lidí a poznat minulé životy?"

„Samozřejmě!" prohlásila se smíchem Moudrá. „Dozvíš se vše, co potřebuješ vědět, abys mohl sloužit ostatním. Avšak takové schopnosti se tě už nebudou týkat, jelikož ty *budeš každý*. Tím, že svůj život spojíš se zákonem jednoty, všechno se změní, třebaže se ti to může jevit pořád stejně. Budeš žít obyčejný život - jako já; budeš vypadat jako obyčejná osoba, a přece se svět stane místem nekonečně sladším, hlubším, místem plným krásy, veselosti a míru."

Vyšli jsme z ochranného kruhu stromů a začali scházet z hor dolů, tam, kde najdu povědomou stezku vedoucí k domovu, protože čas, který jsme měli strávit společně, se nachýlil ke konci. Kráčeli jsme dál a dál a Moudrá mi předestřela další vizi naší budoucnosti: „Až globální vědomí procitne k životu, Poutníku, octneme se uprostřed základního přechodu. Tenhle přechod se neobejde bez obtíží, ale Veliké probuzení je stejně nevyhnutelné jako poslední dech umírajícího či první křik novorozence. Jak tak rozprávíme, klamná představa o oddělenosti ustupuje před vyšší pravdou o naší jednotě. Nyní nastal čas obejmout Zemi, poněvadž zakrátko obejmeme vesmír."

Doslov

Moudrá a její sbohem

*Čas od času
se pozorně podívej na něco,
co nevytvořily lidské ruce:
na horu, na hvězdu,
na zátočinu potoka.
Dostaví se k tobě moudrost a trpělivost,
ale především jistota,
že na tomhle světě nejsi sám.
SIDNEY LOVETT*

Když Moudrá domluvila, vkročili jsme na známou stezku a ve mně se rozhostil pocit naplnění. „Znamená to, že má výuka je u konce?“

„Završil jsi pár prvních významných kroků, ale tahle cesta nekončí nikdy,“ odpověděla.

„A co ta pomoc, o které jsi říkala, že ji budeš potřebovat? Co to důležité poslání?“

„Milý Poutníku, tohle pochopíš a s tebou i mnoho dalších duší, až nadejde ten pravý čas. To poslání se odehrává v čase, kdy spolu hovoříme - jsou přítomny všechny složky Velikého probuzení. A teď už musím jít. Brzy se mám setkat s jednou mladou ženou v Anglii, pak s jedním dědečkem ve Španělsku. V Německu mě očekává jisté dítě, třebaže o tom ještě ani samo neví, a v Iránu mě nyní beze slov volá jeden vojáček, který tam

drží stráž. Vnímám tu touhu, pro kterou tihle lidé nenacházejí slova. A jsou tu i jiní, Poutníku, a čekají, jako jsi čekal ty."

„Jak jen ti mám poděkovat?" zeptal jsem se.

„Žij podle zákonů," řekla. „To stačí."

„Nikdy na tebe nezapomenu."

„Pokud budeš pamatovat na zákony, budeš pamatovat i na mne." Položila mi ruce na ramena. Její oči plné světla soucítění se vpily přehluboko do mých. „Poutníku, těmito okamžiky, které jsme prožili spolu, se započal líbezný, a přece nevratný proces učení. Tyhle zákony jsem ti dala ne proto, abych tě spoutala, ale abych tě osvobodila. Vystoupily z hlubiny tvé duše; jsou to alchymistické klíče k lásce, svobodě, k radosti a naplnění. Jsou to **našlápne** kameny, jež tě vedou vstříc tvému lidskému osudu a vstříc tomu, co leží za ním.

Nemusíš si ty zákony pamatovat - stačí, když podle nich budeš žít a ony ti promění život. Jsou to semena, která byla dobře a navždycky zasetá do tvé duše a která čekají, až nadejde čas, kdy mají vzklíčit a vyrůst. A ona vzklíčí, bezpochyby vzklíčí, protože Zahradník je vždycky s tebou a poskytuje ti vše, co potřebuješ. Tyto výhonky pak v pravý čas vykvetou a ponесou plody statečnosti a lásky a porozumění.

S jejich silou se nic nemůže měřit. A přesto všechny zaujímají až druhé místo za zákonem lásky, protože ztratíme-li kontakt s moudrostí vlastního srdce, nic už nám nepomůže. Pokud miluješ, nic jiného už ti neschází. Tyto zákony osvobodí lásku lapenou v tobě, aby se mohla rozprostřít po světě a radostně sloužit obecnému dobru.

Ať tě tato moje přání a modlitby provázejí po všechny dny tvého života: Kéž nalezneš milost, až se vzdáš životu! Kéž najdeš štěstí, až se po něm přestaneš pít! Kéž dospěješ k víře v tyto zákony a ujmeš se svého dědictví - moudrosti Země! Kéž se znovu spojíš se srdcem přírody a pocítíš veškerá pozhnání Ducha!

Úkoly, jež před tebe staví všední život, zůstanou a u tebe se projeví sklon zapomínat na to, co jsem ti ukázala. Ale hlubší

část tvé bytosti si bude stále pamatovat, a jakmile se rozpome-
neš i ty, životní nesnáze ti budou připadat stejně málo podstat-
né jako mýdlové bubliny. A tam, kde předtím rostl jen plevel
zmatení, rozprostře se před tebou cesta. Tvá budoucnost a bu-
doucnost celého lidstva, to je cesta ke Světlu, k sílícímu pově-
domí o jednotě se Stvořitelem a se vším stvořením. A to, co leží
za Světlem, se vymyká popisu.

I když se někdy může zdát, že obloha je tak temná, že tem-
nější už být nemůže, měj na paměti, že na tebe stále svítí slunce,
že tě obklopuje láska a že čisté Světlo v tobě ti ukáže cestu
domů. Důvěřuj proto způsobu, jakým se odvíjí tvůj život, a buď
si jistý, že po té cestě přes hory a doly tvá duše bezpečně spoči-
ne v ochranné náručí Ducha. Nech se proto vést, jako jsem byla
vedena já, a poznáš, co je Boží mír."

Zatímco Moudrá takto promlouvala, obrátila se zase k ho-
rám a rychle zmizela. Právě když jsem našel cestu vedoucí po
horském úbočí dolů, závoj mlhy protrhlo slunce. Ještě jednou
jsem se ohlédl - snad jsem doufal, že uvidím, jak kdesi nahoře,
na okraji lesa, stojí ženská postava. Spatřil jsem však jen svůj
vlastní stín, který prodlužovalo zapadající slunce, a proto jsem
se otočil a vydal se zase zpátky k domovu.

Dan Millman

Číslo života

...ot, kněm...

1

3 6

eminent

ReGeNeRaCe

časopis pro ne-tradiční terapii a zdraví

**léčitelství • psychotronika • zdravá výživa • jóga
homeopatie • fytotherapie • hypnóza • orientální medicína
hraniční jevy • změněné stavy vědomí**

Položte náš časopis před sebe a natáhněte ruku nad obálku.
Pocítíte mírné teplo. V té chvíli už přijímáte léčivou energii,
již každé číslo *Regenerace* aktivuje přední psychotronik.
Neexistuje jiný časopis, jenž při čtení hladí duši a uzdravuje.

ReGeNeRaCe

je připravována předními odborníky z oblasti klasické a netradiční medicíny
a řadou dalších autorů, kteří se nesmiřují se současnými hranicemi, jako jsou

**Milan Calábek • Ing. Jiří Janča, CSc. • Holger Kalweit • Pavel Váňa
Vlastimil Marek • Mgr. Pavlína Brzáková • Jaromír Kozák • Jan Hnilica
MUDr. Josef Jonáš • Zoša Kinkorová • PhDr. Zdeněk Rejčák
Ing. Josef Schrötter • Jitka Vodňanská...**

ReGeNeRaCe

- informace z tradičních i netradičních terapeutických oborů •
- zdravotní poradny pro čtenáře vedené předními odborníky •
- zajímavé psychotronické fenomény • hodnocení výrobků a léčiv •
- informace o zajímavých akcích • soutěže •

ReGeNeRaCe

každý měsíc rada a pomoc na dosah...

Redakce: Jeseniova 87, 130 00 Praha 3 • Tel./fax 271 770 055
www.regenerace.net • regenerace@cmail.cz

Předplatné vyřizuje

A. L. L. production s. r. o., P. O. Box 732, 111 21 Praha 1 • www.predplatne.cz
Na Slovensku L. K. Permanent, p. p. 4, 834 14 Bratislava 4

CHCEME BYT VAŠIMI PRŮVODCI LABYRINTEM ŽIVOTA

Dan Millman

Zákony Ducha

Cesta k životnímu cíli

Z anglického originálu The Laws of Spirit
vydaného v USA v nakladatelství H J Kramer, Inc.,
P.O. Box 1082, Tiburton, CA 94920 California,
přeložila Věra Pourová
Obálka Eva Bystrianská
Grafická úprava a sazba Lacerta
Tisk Severografia, a. s., Most

Vydalo nakladatelství
EMINENT
P.O. Box 298, 11121 Praha 1
www.eminent.cz

04/05/25

ISBN 80-7281-153-3

